

Фёдор Тютчев

ДВА ЕДИНСТВА
Избранные стихотворения

Вахазар

Фјодор Тјутчев

ДВА ЈЕДИНСТВА
Изабране песме

ИГАМ

84.P5
T-98

882.1-1

Перевод с русского
Превод са руског

Художественное оформление: *Александр Базилевский*
Ликовна опрема: *Александар Базилевски*

Рисунки: *Екатерина Базилевская*
Цртежи: *Јекатарина Базилевска*

Тютчев, Фёдор; Тјутчев, Фјодор

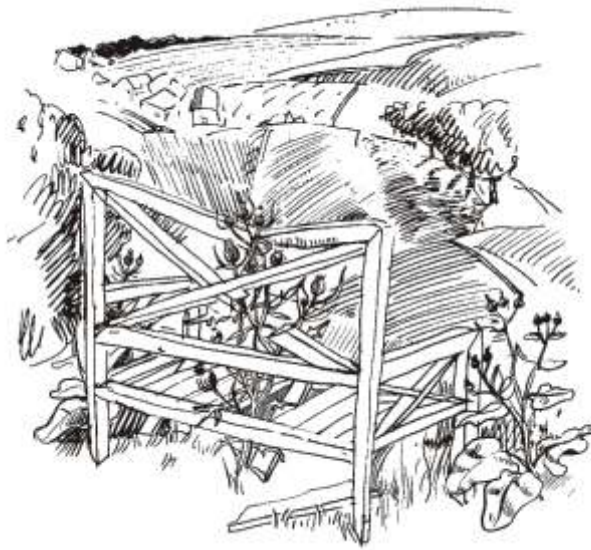
Два единства: Избранные стихотворения; Два јединства: Изабране песме / Составил Андрей Базилевский; Саставио Андреј Базилевски; Перевели с русского Владимир Ягличич, Злата Коцич, Любомир Симович; Превели са руског Владимир Јагличић, Злата Коцић, Лубомир Симовић. — Москва: Вахазар; Београд: ИГАМ, 2011; Москва: Вахазар; Белград: ИГАМ, 2011. — 144 с., ил. — (Русско-сербская поэтическая библиотека: классика; Руско-српска поетска библиотека: класика; 1).

ISBN 978-5-88190-062-5 «Вахазар»
ISBN 978-86-83927-62-3 «ИГАМ»

© Владимир Ягличич, Лубомир Симовић. Превод, 2011.
© Злата Коцић. Превод, 1994.
© Александр Базилевский. Оформление серии, 2004.
© Екатерина Базилевская. Рисунки, 2011.

*И, как виденье, внешний мир ушёл...
И человек, как сирота бездомный,
Стоит теперь, и немогуч, и гол,
Лицом к лицу перед пропастью тёмной.*

*Свет унутрињи нестает сред темноте...
И человек, как чужинац, без дома,
Пред пропастью том, сам, лицом у лице,
Стоит немогуч, и го, и сиромаш.*

Проблеск

Слышал ли в сумраке глубоком
Воздушной арфы лёгкий звон,
Когда полночь, ненароком,
Дремавших струн встревожит сон?..

То потрясающие звуки,
То замирающие вдруг...
Как бы последний ропот муки,
В них отозвавшись, потух!

Дыханье каждое Зефира
Взрывает скорбь в её струнах...
Ты скажешь: Ангельская лира
Грустит, в пыли, по небесах!

О, как тогда с земного круга
Душой к бессмертному летим!
Минувшее, как призрак друга,
Прижать к груди своей хотим.

Как верим верою живою,
Как сердцу радостно, светло!
Как бы эфирною струёю
По жилам небо протекло!

Но, ах, не нам его судили;
Мы в небе скоро устаём, —
И не дано ничтожной пыли
Дышать божественным огнём.

Едва усилием минутным
Прервём на час волшебный сон
И взором трепетным и смутным,
Привстав, окинем небосклон, —

И отягчённую главою,
Одним лучом ослеплены,
Вновь упадаем не к покою,
Но в утомительные сны.

< 1824-1825 >

Проблесак

Чујеш ли звук у тами густој:
Тиха је харфа ваздушна
Кад поноћ окрзне је успут
И прене жице иза сна.

Час трептај потресних јој звука,
Час нагло тајац разасрт,
Ко да се ропцем њина мука
Одазива, пред саму смрт.

На дашак најмањи зефира
Стреса се струна плашљива...
Чини се – анђеоска лира
На небу тужи, прашњава!

О, тад и душа наша с круга
Земнога – лети бесмртном!
И прошлост као мртвог друга
Грлили бисмо безмерно.

И како нам је вера жива,
У срцу сунце припекло!
Ко да је, река невидљива,
Жилама небо протекло!

Ал небо није нама дато!
Губимо брзо горе дах –
Зар божански је огањ зато
Да ништавни га дише прах?

И тек што, придигнути боком,
Тај дивни прекинусмо сан,
Да бојажљиво, мутно око
На трен хоризонт види сав –

Кад отежала глава стаде –
А један зрак јој узе вид –
Стаде – ал не у мир! – да пада,
Већ у сне мучне, у сновида.

<1824-1825>

Весенняя гроза

Люблю грозу в начале мая,
Когда весенний, первый гром,
Как бы резвяся и играя,
Грохочет в небе голубом.

Гремят раскаты молодые,
Вот дождик брызнул, пыль летит,
Повисли перлы дождевые,
И солнце нити золотит.

С горы бежит поток проворный,
В лесу не молкнет птичий гам,
И гам лесной и шум нагорный —
Всё вторит весело громам.

Ты скажешь: ветреная Геба,
Кормя Зевесова орла,
Громокипящий кубок с неба,
Смеясь, на землю пролила.

< 1828; начало 1850-х >

Летний вечер

Уж солнца раскалённый шар
С главы своей земля скатила,
И мирный вечера пожар
Волна морская поглотила.

Уж звёзды светлые взошли
И тяготеющий над нами
Небесный свод приподняли
Своими влажными главами.

Река воздушная полней
Течёт меж небом и землею,
Грудь дышит легче и вольней,
Освобождённая от зною.

Пролећна бура

Волим кад почне мајска бура,
Када се први гром над главом
Као у игри затетура,
Уз грохоте, по небу плавом.

Младе се муње поваљају,
Кишица бризне, перја трунџе,
Перле се кишне помаљају
И озлаћује нити сунџе.

Бујица јури с горе снажно,
Шума је гори зароморила,
Док шумске птице кликћу с даждем —
Ведро терцају громовима.

То каћиперна Хеба, ко да,
Зевсовом орлу давши хране,
Громокиптави пехар свода,
Уз кикот, изли на пољане.

< 1828; почетком 1850-тих >

Летње вече

Већ сунца круг је ужарени
Са главе земље сјајан пао
И пожар вечери, умирени,
Талас је морски прогутао.

И већ су сјајне звезде стигле
И, над главама нагнут нашим,
Небески свод су увис дигле
Главама својим влажним,

Обилније река ваздушна
Између неба и земље тече,
Груд се лакше диже и спушта
Без жеге која пече.

И сладкий трепет, как струя,
По жилам пробежал природы,
Как бы горячих ног ея
Коснулись ключевые воды.

< 1828 >

Бессонница

Часов однообразный бой,
Томительная ночи повесть!
Язык для всех равно чужой
И внятный каждому, как совесть!

Кто без тоски внимал из нас,
Среди всемирного молчанья,
Глухие времена стенанья,
Пророчески-прощальный глас?

Нам мнится: мир осиротелый
Неотразимый Рок настиг —
И мы, в борьбе, природой целой
Покинуты на нас самих;

И наша жизнь стоит пред нами,
Как призрак, на краю земли,
И с нашим веком и друзьями
Бледнеет в сумрачной дали;

И новое, младое племя
Меж тем на солнце расцвело,
А нас, друзья, и наше время
Давно забвеньем занесло!

Лишь изредка, обряд печальный
Свершая в полночный час,
Металла голос погребальный
Порой оплакивает нас!

< 1828 >

И сладак трепет, ко струја, уђе
Природи целој у све жиле,
Ко да су њене ноге горуће
Изворске воде захватиле.

< 1828 >

Несаница

О, једнолични бате сата,
Повести мучна у трен касни,
Језиче, нико ког не схвата,
И као савест, сваком јасни!

Ко слушаше од нас, без сете,
Свемирска ћутња док нас спаја,
Времена јецај глухо сплетен,
Глас пророштва и опроштаја?

Нама се чини: свет немоћан
Коб, неумитно, стиже, сушта,
Сва природа, у боју ноћас,
Самима себи нас препушта.

И живот наш, пред нама свима,
Као на рубу земље авет,
Са нашим веком и другима
Бледи сред даљи тамно-плаве...

А ново већ, и младо, племе
На сунцу цвета, ко што мора;
Док нас, друзи, и наше време,
Одавно одне у заборав!

И тек оретко, обред јењав,
У претпоноћни, вршен, час,
Металним гласом погребења
Још, оплакује, каткад, нас!

< 1828 >

Утро в горах

Лазурь небесная смеётся,
Ночной омытая грозой,
И между гор росисто вьётся
Долина светлой полосой.

Лишь высших гор до половины
Туманы покрывают скат,
Как бы воздушные руины
Волшебством созданных палат.

< 1829 >

Снежные горы

Уже полдневная пора
Палит отвесными лучами,—
И задымилась гора
С своими чёрными лесами.

Внизу, как зеркало стальное,
Синеют озера струи,
И с камней, блещущих на зное,
В родную глубь спешат ручьи.

И между тем как полусонный
Наш дольний мир, лишённый сил,
Проникнут негой благовонной,
Во мгле полуденной почил, —

Горе, как божества родные,
Над издыхающей землёй
Играют выси ледяные
С лазурью неба огневой.

< 1829 >

Јутро у горама

Азур небески смеши се
У страшним ноћним косама
И међ горама сребри се
Трака долине, росама.

До пола стрме планине
Магла је, изнад борова,
Као ваздушне руине
Чаробно сазданих дворова.

< 1829 >

Снежне планине

Подневни час већ данима
Пали свет, ван, и у нама,
И дими се сва планина
Са својим црним шумама.

Као челични окуви,
Језера плава промину,
И с кама врелог, токови
У родну журе дубину.

Ко полусањив, међ њима,
Без снаге наш свет, с дољама,
Прожет мирисним дасима,
С маглом поднева потања —

А горе, као божанства,
Над земљом која издише,
У игри ледна пространства
Сав огањ неба примише.

< 1829 >

СНЫ

Как океан объемлет шар земной,
Земная жизнь кругом объята снами;
Настанет ночь — и звучными волнами
Стихия бьёт о берег свой.

То глас её: он нудит нас и просит...
Уж в пристани волшебный ожил чёлн;
Прилив растёт и быстро нас уносит
В неизмеримость тёмных волн.

Небесный свод, горящий славой звездной,
Таинственно глядит из глубины, —
И мы плывём, пылающею бездной
Со всех сторон окружены.

< 1829-1830 >

* * *

Ещё шумел веселый день,
Толпами улица блистала,
И облаков вечерних тень
По светлым кровлям пролетала.

И доносились порой
Все звуки жизни благодатной, —
И всё в один сливалось строй,
Стозвучный, шумный и невнятный.

Весенней негой утомлён,
Я впал в невольное забвенье;
Не знаю, долог ли был сон,
Но странно было пробужденье...

Затих повсюду шум и гам
И воцарилось молчанье —
Ходили тени по стенам
И полусонное мерцанье...

Снови

Ко што океан земљу обузима,
Живот је сновима окружен одасвуд;
Настане ноћ — и звучним таласима
Стихија бије о спруд.

То је њен глас: гони и моли нас...
Већ је у луци оживео чаробни чун;
Плима расте и брзо односи нас
У бескрај таме пун.

Небески свод, буктећи славом звезданом,
Гледа тајанствено, из дубине у сени, —
И ми пливамо, пламтећим безданом
Одасвуд окружени.

< 1829-1830 >

* * *

Ведрину дана ноћ начиње,
Улица руљом олистала.
А сен вечерње облачине
На крововима свим пристала.

И допираше тек, оредак,
Здружен звук жића, благ, прихватљив,
Све се у један сли поредак,
Стозвучан, звонак и — несхватљив.

Сморен пролећним ласкањима
Ја забраву клонух удно.
Не знам сан беше л дуг данима,
Али буђење беше чудно.

Грају и вреву већ је овила
Царица ћутња власним ткањем —
Лутаху сени по зидовима
С полусањивим светлуцањем.

Украдкою в моё окно
Глядело бледное светило,
И мне казалось, что оно
Мою дремоту сторожило.

И мне казалось, что меня
Какой-то миротворный гений
Из пышно-золотого дня
Увлёк, незримый, в царство теней.

< 1829; 1851 >

Последний катаклизм

Когда пробьёт последний час природы,
Состав частей разрушится земных:
Всё зримое опять покроют воды,
И Божий лик изобразится в них!

< 1829 >

Безумие

Там, где с Землёю обгорелой
Слился, как дым, небесный свод, —
Там в беззаботности веселой
Безумье жалкое живёт.

Под раскалёнными лучами,
Зарывшись в пламенных песках,
Оно стеклянными очами
Чего-то ищет в облаках.

То вспрянет вдруг и, чутким ухом
Припав к растреснутой Земле,
Чему-то внемлет жадным слухом
С довольством тайным на челе.

У прозор, кришом, бледа бакља
Гледаше оком свог жарила,
Баш као да је иза стакла
Над сањом мојом стражарила.

И као да ме неповратно
Мироносиви неки гениј
Из раскоши тог дана златног,
Невидљив, одне у свет сени.

< 1829; 1851 >

Последња катаклизма

Последњи час кад закуца природе,
Рушна твар земна нестаће сред дима:
Прекриће, опет, све видљиво, воде,
Да божји лик се одрази у њима!

< 1829 >

Лудило

Тамо, где с тлом се заогњено
Сли свод небески ко дим сиви —
У безбрижности ведрој њеној,
Тамо лудило јадно живи.

Под врелим зраком, са клицама
Што рију песак и блатиште
Оно стакленим зеницама
У облацима нешто иште.

Час се прене и, финим ухом
Приљубљено уз земљу врелу,
Све нешто слуша жудним слухом
С тајним опојем на свом челу.

И мнит, что слышит струй кипенье,
Что слышит ток подземных Вод,
И колыбельное их пенье,
И шумный из Земли исход!..

< 1829 >

Странник

Угоден Зевсу бедный странник,
Над ним святой его покров!..
Домашних очагов изгнанник,
Он гостем стал благих богов!..

Сей дивный мир, их рук создание,
С разнообразием своим,
Лежит развитый перед ним
В утеху, пользу, назиданье...

Чрез веси, грады и поля,
Светлея, стелется дорога, —
Ему отверста вся Земля,
Он видит всё и славит Бога!..

< 1829 >

* * *

Как над горячею золой
Дымится свиток и стораает,
И огонь, сокрытый и глухой,
Слова и строки пожирает,

Так грустно тлится жизнь моя
И с каждым днём уходит дымом;
Так постепенно гасну я
В однообразье нестерпимом!..

И мисли, чује талас: вода
Подземних ток, и навирање,
И њихов напев првородан,
И бучно из тла надирање!

< 1829 >

Странац

Зевсу је странац драг и знан,
Даје му покров свет, и прост!
Он, са домаћег кута гнан,
Богова благих поста гост!

Дивни свет, њиних руку дело,
С разноликошћу, недоцењен,
Лежи, развијен пред њим смело
Ползом, утехом, дограђењем...

Кроз поља, села, град, врх тла,
Светли пут, прострт, гази нога —
Њему се даје земља сва,
Он види све и слави Бога!

< 1829 >

* * *

Ко што над прахом врелим
Свитац се дуго дими,
И огањ скривен жели
Строфе и реч да прими:

Тако се вуче живот
С димом ко слаби даси.
Дуго, неиздржљиво,
Једнолично се гасим.

О небо, если бы хоть раз
Сей пламень развился по воле,
И, не томясь, не мучась доле,
Я просиял бы – и погас!

< 1829 или 1830 >

Цицерон

Оратор римский говорил
Средь бурь гражданских и тревоги:
«Я поздно встал – и на дороге
Застигнут ночью Рима был!»
Так!.. Но, прощаясь с римской славой,
С Капитолийской высоты
Во всём величье видел ты
Закат звезды её кровавой!..

Блажен, кто посетил сей мир
В его минуты роковые!
Его призывали всеблагие
Как собеседника на пир.
Он их высоких зрелищ зритель,
Он в их совет допущен был –
И заживо, как небожитель,
Из чаши их бессмертье пил!

< Июнь-июль 1829 >

Весенние воды

Ещё в полях белеет снег,
А воды уж весной шумят –
Бегут и будят сонный брег,
Бегут и блещут и гласят...

Они гласят во все концы:
«Весна идёт, весна идёт!
Мы молодой весны гонцы,
Она нас выслала вперёд!»

Небо, бар једном, сањам
Слободно жар да распем,
Без муке, напрезања,
Да засјам – и угаснем!

< 1829. или 1830 >

Цицерон

Оратор римски рече док моћ
Побуне расте у сваком куту:
«Ја касно устах – и на путу
Затече мене Рима ноћ!»
Са Капитола гледајућ Рим,
Праштајући се од славе бледе,
Залазак његове кржаве звезде
У пуном сјају си видео ти!

Срећан, ко овај посети свет
У тренутку његове коби –
У свој га богови примише ред
И беседише с њим на гозби;
Он беше сведок призора чудесних,
Пуштен на њихов збор и трон,
И за живота, као небесник,
Бесмртност с њима пио је он!

<Јун-јул 1830 >

Пролећне воде

Још се пољима бели снег,
Већ за пролеће воде боре се,
Јуре и буде сањив брег,
Јурцају, блескају, и оре се...

Чују се, ма где да ћеш прићи:
Пролеће стиже, стиже пролеће!
Младе смо Весне ми теклићи,
Она нас посла за скоротече!

Весна идёт, весна идёт!
И тихих, тёплых, майских дней
Румяный, светлый хоровод
Толпится весело за ней!

< 1829, начало 1830-х >

Silentium!*

Молчи, скрывайся и таи
И чувства и мечты свои —
Пусть в душевной глубине
Встают и заходят оне
Безмолвно, как звезды в ночи, —
Любуйся ими — и молчи.

Как сердцу высказать себя?
Другому как понять тебя?
Поймёт ли он, чем ты живёшь?
Мысль изречённая есть ложь.
Взрывая, возмутишь ключи, —
Питайся ими — и молчи.

Лишь жить в себе самом умей —
Есть целый мир в душе твоей
Таинственно-волшебных дум;
Их оглушит наружный шум,
Дневные разгонят лучи, —
Внимай их пенью — и молчи!..

< 1829, начало 1830-х >

* * *

Душа хотела б быть звездой,
Но не тогда, как с неба полночи
Сии светила, как живые очи,
Глядят на сонный мир земной, —

* Молчание! (*лат.*)

Пролеће стиже, већ је близу,
И тихих, топлих мајских дана
Румена, светла јар, у низу,
За њим се јати раздрагана!

< 1829, почетком 1830-тих >

Silentium!*

Ћути и скривај од светла дана
И мисли своје и осећања —
Нека се у дубини душе
Подигну, расту, и нек се руше
Бешумно, као звездани путеи, —
Диви се њима — и ћути.

Како срцу себе казати?
Како ће тебе други да схвати?
Зашто ти живиш, да л он појми?
Казана мисао ко лаж се дојми.
Узбуркан се источник мути:
Храни се њима — и ћути.

У самом себи живот продужи —
Цео је свет у твојој души,
Чаробне мисли роје се ту —
А заглаши их спољни шум, —
Светлост дана их гони и мути —
Схвати њихову песму — и ћути!

< 1829, почетком 1830-тих >

* * *

Душа би хтела звезда бити,
Ал не од тих што с ноћног свода
Ко живог ока поглед одан
Мотре земаљски свет скривити —

* Ћутање! (лат.)

Но днём, когда, сокрытые как дымом
Палящих солнечных лучей,
Они, как божества, горят светлей
В эфире чистом и незримом.

< 1829 >

* * *

Песок сыпучий по колени...
Мы едем — поздно — меркнет день,
И сосен, по дороге, тени
Уже в одну слилися тень.

Черней и чаще бор глубокий —
Какие грустные места!
Ночь хмурая, как зверь стоокий,
Глядит из каждого куста!

Октябрь 1830

* * *

О чём ты воешь, ветер ночной?
О чём так сетуешь безумно?..
Что значит странный голос твой,
То глухо жалобный, то шумно?
Понятным сердцу языком
Твердишь о непонятной муке —
И роешь и взрываешь в нём
Порой неистовые звуки!..

О, страшных песен сих не пой
Про древний Хаос, про родимый!
Как жадно мир души ночной
Внимает повести любимой!
Из смертной рвётся он груди,
Он с беспредельным жаждет слиться!

Већ дневна, скрита као димом
Зрака, што гори прозачније,
Као божанство, све сјајније,
У етру чистом, невидимом.

< 1829 >

* * *

До колена је песак мени...
Идемо, дан је докрајчен,
И борова, по путу, сени
Сливају се у једну сен.

Све гушћи борик, и пролока,
Каква жалосна места!
Ноћ тмурна, као звер стоока,
Вреба нас из свих честа!

Октобар 1830.

* * *

О чему урлаш, ветре моћан?
За ким наричеш, бесомучан?
Шта глас твој странаца значи, ноћас,
Час погружен, час глуво бучан?
Језиком који срце схвата
На непојмљиве сећаш муке –
Ријућ, копаш из недохвата
Каткад, песме и страшне звуке!

О, не певај те песме рушне,
Хаос ћеш, близак нам, довести!
Како жудно мир ноћне душе
Слуша вољени бруј повести!
Из умирућих он ври груди
У безгранично жудећ уток!..

О, бурь заснувших не буди —
Под ними Хаос шевелится!..

<Начало 1830-х>

* * *

Как дочь родную на закланье
Агамемнон богам принес,
Прося попутных бурь дыханья
У негодующих небес, —
Так мы над горестной Варшавой
Удар свершили роковой,
Да купим сей ценой кровавой
России целость и покой!

Но прочь от нас венец бесславья,
Сплетённый рабскою рукой!
Не за коран самодержавья
Кровь русская лилась рекой!
Нет! Нас одушевляло в бое
Не чревобесие меча,
Не зверство янычар ручное
И не покорность палача!

Другая мысль, другая вера
У русских билася в груди!
Грозой спасительной примера
Державы целость соблюсти,
Славян родные поколения
Под знамя русское собрать
И весть на подвиг просвещения
Единомысленных, как рать.

Сие-то высшее сознание
Вело наш доблестный народ —
Путей небесных оправданье
Он смело на себя берёт.

О, буре заспале не буди —
Под њима хаос гмиже љуто!..

<Почетком 1830-тих>

* * *

Ко што на жртву кћи рођену
Бозима прине Агамемнон,
Молећи буре дах у трену
Кад би му несклон свод над земљом —
Над Варшавом се ми скуписмо
Уз кобни удар: у том чину
Крвавом ценом откуписмо
Русије спокој и целину.

Ал даље, венче од невоље,
Који је ропска рука свила!
Не због тиранске самовоље
Рекама крв је руска лила!
Не! Нас у боју не очара
Мач што се крви зарадова,
Не зверство руке јаничара,
И не покорност целатова!

Друга мисао, вера права,
Срца сред прса руских прати!
Буром примера што спасава
Државну целину сачувати,
Словена братска поколења
Сакупити под руски знамен,
И водити до просвећења,
До исте мисли, ко пук стамен.

Победе виша свест, док сања,
Предводи народ наш — путима
Смелих небеских оправдања:
На себе он их преузима.

Он чует над своей главою
Звезду в незримой высоте
И неуклонно за звездою
Спешит к таинственной мете!

Ты ж, братскою стрелой пронзенный,
Судеб свершая приговор,
Ты пал, орёл одноплеменный,
На очистительный костёр!
Верь слову русского народа:
Твой пепл мы свято сбережём,
И наша общая свобода,
Как феникс, зародится в нём.

<Сентябрь 1831>

Problème*

С горы скатившись, камень лёг в долине.
Как он упал? Никто не знает ныне —
Сорвался ль он с вершины *сам* собой,
Иль был *низринут волею чужой!*
Столетье за столетьем пронеслося:
Никто ещё не разрешил вопроса.

15 января 1833; 2 апреля 1857

* * *

Я лютеран люблю богослуженье,
Обряд их строгий, важный и простой —
Сих голых стен, сей храмины пустой
Понятно мне высокое ученье.

Не видите ль? Собравшись в дорогу,
В последний раз вам Вера предстоит:
Ещё она не перешла порогу,
Но дом её уж пуст и гол стоит, —

* Проблема (фр.)

Он осећа над собом, притом,
Звезду у висју која трепти
И, неуморно, за њом, скритом,
Ка тајанственој жури мети!

Прободен братском стрелом, чисто
Извршив судбе казну јачу,
Пао си, орле рода истог,
Због очишћења, на ломачу!
Веруј у руску реч: тог трупа
Прах скупићемо, не рад игре:
Да се слобода наша скупна,
Из њега, као феникс, дигне.

<Септембар 1831>

Problème*

Камен са горе се на долину свико.
Како је пао данас не зна нико.
Да л сам од себе, вођен својом муком,
Или је гурнут неком умном руком?
И столеће се за столећем ниже
А одговор још ни од ког не стиже.

15. јануара 1833; 2. априла 1857.

* * *

Богослужење лутерана волим,
Њихов строг обред који срж не брука,
Схватљива ми је висока наука
Пустоши храмске и зидова голих.

Зар не видите? На пут се спремивши,
Последњи пут вам Вере оста траг:
Још она није прешла свој праг бивши,
Ал дом њен стоји већ празан и наг —

* Проблем (фр.)

Ещё она не перешла порогу,
Ещё за ней не затворилась дверь...
Но час настал, пробил... Молитесь Богу,
В последний раз вы молитесь теперь.

16 сентября 1834

* * *

И гроб опущен уж в могилу,
И всё столпилось вокруг...
Толкутся, дышат через силу,
Спирает грудь тлетворный дух...

И над могилою раскрытой,
В возглавии, где гроб стоит,
Учёный пастор, сановитый,
Речь погребальную гласит...

Вещает брэнность человечью,
Грехопаденье, кровь Христа...
И умною, пристойной речью
Толпа различно занята...

А небо так нетленно-чисто,
Так беспредельно над землёй...
И птицы реют голосисто
В воздушной бездне голубой...

<1835>

* * *

С поляны коршун поднялся,
Высоко к небу он взвился;
Всё выше, дале вьётся он —
И вот ушёл за небосклон.

Још преко прага не пребази ногу,
Још да заклопи двери није рада...
Али час куцну... Молите се богу,
Последњи пут се ви молити сада.

16. септембра 1834.

* * *

Већ је у раку сандук спуштен,
И сви се згрнуше брже-боље,
Док рије груди дух натуштен,
Шмрцају, шапћу мимо воље...

И над гробницом отвореном
На узглављу се сандук сквржи.
Свештеник умно и учено
Већ опроштајни говор држи.

Пролазност нашу приповеда,
Помиње Христа и грех, чујем.
И на тон мудри, ко од леда,
Различно маса реагује...

А небо — чисто, незбрисиво,
Безгранично над земљом, главом...
И кликћу птице гласно, живо,
У ваздуху, у зраку плавом...

<1835>

* * *

С поља је јастреб узлебдео,
Високо у свод узлетео,
Све више, даље, лети он:
И ево, скри га небосклон!

Природа-мать ему дала
Два мощных, два живых крыла —
А я здесь в поте и в пыли,
Я, царь земли, прирос к земле!..

< 1835 >

* * *

Какое дикое ущелье!
Ко мне навстречу ключ бежит —
Он в дол спешит на новоселье...
Я лезу вверх, где ель стоит.

Вот взобрался я на вершину,
Сижу здесь радостен и тих...
Ты к людям, ключ, спешишь в долину,
Попробуй, каково у них!

< 1835 >

* * *

Из края в край, из града в град
Судьба, как вихрь, людей метёт,
И рад ли ты, или не рад,
Что нужды ей?.. Вперёд, вперёд!

Знакомый звук нам ветер принёс:
Любви последнее прости...
За нами много, много слёз,
Туман, безвестность впереди!..

«О, оглянися, о, постой,
Куда бежать, зачем бежать?..
Любовь осталась за тобой,
Где ж в мире лучшего сыскать?»

Природа матери њему даде
Два моћна, жива крила наде,
А ја за зној и прах тек знам —
Цар земље, за њу прикован!

< 1835 >

* * *

Каква клисура: дивљи сан!
У сусрет јури поток глуви —
Он у до жури, у нов стан —
Ја међу јеле пузим, увис.

Ево попех се на врх бели,
Седим тих, срећан целим бићем —
А ти људима, водо, желиш —
Како је с њима — осетићеш!

< 1835 >

* * *

С краја на крај, кроз село, град,
Судба, вихорно, људе шаље,
И хоћеш ли, ил ниси рад,
Шта је њу брига?... Гони даље!

Знан звук нам ветар носи, тужан:
Збогом љубави, пред пут незван...
За нама — много, много суза,
Магло, тамо нас чека незнан!

«О, осврни се, о, сачекај,
Куда да бежиш, чему бекство?
За тобом оста љубав века,
Зар обиље је боље светско?»

Любовь осталась за тобой,
В слезах, с отчаяньем в груди...
О, сжался над своей тоской,
Своё блаженство пощади!

Блаженство стольких, стольких дней
Себе на память приведи...
Всё милое душе твоей
Ты покидаешь на пути!..»

Не время выкликать теней:
И так уж этот мрачен час.
Усопших образ тем страшней,
Чем в жизни был милей для нас.

Из края в край, из града в град
Могучий вихрь людей метёт,
И рад ли ты, или не рад,
Не спросит он... Вперёд, вперёд!

<Между 1834 и апрелем 1836>

* * *

Зима не даром злится,
Прошла её пора —
Весна в окно стучится
И гонит со двора.

И всё засуетилось,
Всё нудит Зиму вон —
И жаворонки в небе
Уж подняли трезвон.

Зима ещё хлопочет
И на Весну ворчит.
Та ей в глаза хохочет
И пуще лишь шумит..

За тобом оста љубав — дуго,
Уз очај суза, што не бледи...
Сажали се над својом тугом,
Блаженство своје ти поштеди!

Минулих дана бесцен-благо
Врати у спомен добрим словом...
Све што је души било драго
Напустићеш на путу овом!..»

Не кори сенке, и не рошћи:
И тако све је мрачно данас.
Тим страшнији је лик усопших,
Што, живи, беху драги за нас.

С краја на крај, кроз село, град,
Све јачи вихор људе шаље,
И хоћеш ли, ил ниси рад,
Не пита. Гони даље, даље!

<Између 1834. и априла 1836>

* * *

Не залуд зима прети,
Оде јој власт у ништа —
Пролеће вани лети,
Гони је из дворишта.

И све се ужурбало,
Све тера зиму низ путе —
На небу шеве помало
Појачавају цвркуте.

Зима још власти хоће
И на Пролеће гракће.
У лице се кикоће
Оно њој, шуми јаче...

Взбесилась ведьма злая
И, снегу хватая,
Пустила, убегая,
В прекрасное дитя...

Весне и горя мало:
Умылася в снегу
И лишь румяней стала
Наперекор врагу.

<1836>

Фонган

Смотри, как облаком живым
Фонган сияющий клубится;
Как пламенеет, как дробится
Его на солнце влажный дым.
Лучом поднявшись к небу, он
Коснулся высоты заветной —
И снова пылью огнецветной
Ниспасть на землю осуждён.

О смертной мысли водомёт,
О водомёт неистощимый!
Какой закон непостижимый
Тебя стремится, тебя мятёт?
Как жадно к небу рвёшься ты..
Но длань незримо-роковая,
Твой луч упорный преломляя,
Свергает в брызгах с высоты.

<1836>

* * *

Не то, что мните вы, природа:
Не слепок, не бездушный лик —
В ней есть душа, в ней есть свобода,
В ней есть любовь, в ней есть язык...

Бесно, вештица зла,
Захватив грудву, крете:
Баџи је, преко тла,
На то предивно дете...

Пролећу до туге није:
Уми се снегом — сину,
Постаде руменије,
У инат душманину.

<1836>

Фонтана

Где како се ко облак жив
Фонтана сјајна увис проби;
Како кипти, како се дроби
Њен дим на сунцу, снежно-сив.
Ко зрак за небом има глад,
А такне ли висину свету —
Као прах боје огња лети
На земљу — осуђен на пад.

О, неисцрпан твој је дах,
О, водскоку смртне мисли!
Какав је закон несувисли
Пред којим повијаш се, плах?
Упорни, жудни к небу слап!
Ал невидљиви длан судбине
Прелама зрак твој у висини
И свргава ти сваку кап.

<1836>

* * *

Не мисли да знаш срж природе:
Јер није она слепи број —
Има ту душе, и слободе,
Љубави — има језик свој.

.....
.....
.....
.....

Вы зрите лист и цвет на древе:
Иль их садовник приклеил?
Иль зреет плод в родимом чреве
Игрою внешних, чуждых сил?..

.....
.....
.....
.....

Они не видят и не слышат,
Живут в сем мире, как впотьмах.
Для них и солнцы, знать, не дышат,
И жизни нет в морских волнах.

Лучи к ним в душу не сходили,
Весна в груди их не цвела,
При них леса не говорили
И ночь в звездах нема была!

И языками неземными,
Волнуя реки и леса,
В ночи не совещаюсь с ними
В беседе дружеской гроза!

Не их вина: пойми, коль может,
Органа жизнь глухонемой!
Увы, души в нём не встревожит
И голос матери самой!..

< 1836 >

.....
.....
.....
.....

Зар лист и цвет је — стаблу род —
Вртларска рука калемила?
Зар зри у родном чреву плод
Игром спољашњих, туђих сила?

.....
.....
.....
.....

Они не виде и не чују,
Живе као под тамним снима,
За њих не дишу сунца, струју
Живу не виде у валима.

У душу зраци не силазе,
Ни пролећа у срцу нема,
Не причају им шумске стазе,
Ноћ звездана је за њих нема!

Нит се неземним језицима,
Узбуђујући реке, шуме,
Саветовала, ноћу, с њима
Олуја, ко што с другом уме!

Није кривња до њих! Ко схвата
Органа живот глувонеми!
Душу њему, ах! Не захвата
Ни глас матере што му стреми!..

< 1836 >

* * *

И чувства нет в твоих очах,
И правды нет в твоих речах,
И нет души в тебе.

Мужайся, сердце, до конца:
И нет в творении Творца!
И смысла нет в мольбе!

<1836>

29-е января 1837

Из чьей руки свинец смертельный
Поэту сердце растерзал?
Кто сей божественный фиал
Разрушил, как сосуд скудельный?
Будь прав или виновен он
Пред нашей правдою земною,
Навек он высшею рукою
В «цареубийцы» заклеимён.

Но ты, в безвременную тьму
Вдруг поглощённая со света,
Мир, мир тебе, о тень поэта,
Мир светлый праху твоему!..
Назло людскому суесловью
Велик и свят был жребий твой!..
Ты был богов орган живой,
Но с кровью в жилах... Знойной кровью.

И сею кровью благородной
Ты жажду чести утолил —
И осенённый опочил
Хорутвью горести народной.
Вражду твою пусть Тот рассудит,
Кто слышит пролитую кровь...
Тебя ж, как первую любовь,
России сердце не забудет!..

<Июнь или июль 1837>

* * *

Ни осећања у очима ти,
Ни истине у речима ти,
Ту нема душе: свисла.

Храбрије, срце, крају своје:
Нема творца у створеноме,
Ни у вапају смисла!

<1836>

29. јануара 1837.

Из чије руке тане страшно
Песнику проби груд у трену?
Ко да он биће би слабашно,
Ко стргну ружу божанствену?
Био тај невин, ил крив јако,
Пред наше земне правде лицем,
Занавек њега виши закон
Убрајаће у «цареубице».

Ал теби, мраком безвременим,
Где нагло неста са светлости,
Песниче, мир! Мир твојој сени,
Мир светлом праху твојом, и кости!..
Науштрб људском блебетању
Беше и подвиг твог удеса:
Богова орган ти, по знању,
Беше, од крви сав, и меса.

И баш кад, с крвљу врелом, јаком,
Реши над злом да част не кријеш,
Народном тугом ко барјаком
Почину мирно ти, повијен.
Над проливиеном твојом крвљу
Пресуду Тот нек, ипак, срочи.
Ал Русија те – љубав прву –
Забравити неће моћи.

<Јун или јул 1837>

* * *

Nous avons pu tous deux, fatigués du voyage,
Nuos asseoir un instant sur le bord du chemin —
Et sentir sur nos fronts flotter le même ombrage,
Et porter nos regards vers l'horizon lointain.

Mais le temps suit son cours et sa pente inflexible
A bientôt séparé ce qu'il avait uni, —
Et l'homme, sous le fouet d'un pouvoir invisible,
S'enfonce, triste et seul, dans l'espace infini.

Et maintenant, ami, de ces heures passées,
De cette vie à deux, que nous est-il resté?
Un regard, un accent, des débris de pensées. —
Hélas, ce qui n'est plus a-t-il jamais été?

4 апреля 1838

День и ночь

На мир таинственный духов,
Над этой бездной безымянной,
Покров наброшен златотканый
Высокой волею богов.
День — сей блистательный покров —
День, земнородных оживленье,
Души болящей исцеленье,
Друг человеков и богов!

Но меркнет день — настала ночь;
Пришла — и, с мира рокового
Ткань благодатную покрыва
Сорвав, отбрасывает прочь...
И бездна нам обнажена
С своими страхами и мглами,
И нет преград меж ей и нами —
Вот отчего нам ночь страшна!

< 1839 >

* * *

Обоје, сад, уморни од путева за нама,
Можемо на ивицу стазе, за тренут, сести —
Осетити плов истих сенки на обрвама,
Блудити погледима по хоризонту свести.

Ал време тече даље, низ нагиб неумољив,
Што беше јединствено да раздвоји сев мача —
Човек, под бичем моћи невидне, по невољи,
Тонуће, сам и тужан, у простор бесконачан.

А сада, пријатељу, кад прошлост се спомиње,
Од заједничке коби, шта оста, за касније?
Тон гласа, један поглед, и мисли крхотине —
Авај, је ли и било то чега више није?

4. априла 1838.

Дан и ноћ

На свет духова, чудан мени,
Над безименим тим безданом,
Простре се платно, златом ткано,
Вољом богова узвишених.
Дан је — блистави покров овај,
Дан, оживљење земном роду,
Лек болној души на исходу,
Пријатељ људи и богова!

Ал мркне дан. Ноћ. И облаци.
Приђе — и с кобног света, златно
Покрова платно благодатно
Стргнувши, даље ноћ одбаци.
И бездна нам се откри моћ
Са страхом својим и маглама.
И неста међа међу нама —
Ето зашто је страшна ноћ!

< 1839 >

К Ганке

Вековать ли нам в разлуке?
Не пора ль очнуться нам
И подать друг другу руки,
Нашим кровным и друзьям?

Веки мы слепцами были,
И, как жалкие слепцы,
Мы блуждали, мы бродили,
Разбрелись во все концы.

А случилось ли порою
Нам столкнуться как-нибудь —
Кровь не раз лилась рекою,
Меч терзал родную грудь.

И вражды безумной семя
Плод сторичный принесло:
Не одно погибло племя
Иль в чужбину отошло.

Иноверец, иноземец
Нас раздвинул, разломил:
Тех — обезьязычил немец,
Этих — турок осрамил.

Вот среди сей ночи тёмной,
Здесь, на пражских высотах,
Доблий муж рукою скромной
Засветил маяк впотьмах.

О, какими вдруг лучами
Озарились все края!
Обличилась перед нами
Вся Славянская Земля!

Горы, степи и поморья
День чудесный осиял,
От Невы до Черногорья,
От Карпатов за Урал.

Ханки

Зар вековати у раздвојењу?
Није ли време да, без плашње,
Пружимо руке поколењу
Пријатеља и својте наше?

Вековима смо слепи били,
И као сваки слепац занет,
Лутали смо и зависили,
Разишавши се на све стране.

А када би нас саставила
Судбина, каткад, хиром лудим —
Не једном крв је реком лила,
Мач је кидао братске груди.

Непријатељства лудо семе
Доносило је плод једини:
Пропало је не једно племе,
Или нестало у туђини.

Иноверац и иноземац
Раздвоји нас, у нашој кући:
Разјезичио једне Немац,
Осрамотио друге Турчин.

А ево, ноћи овом тамном,
Овде, на прашким висијама,
Јуначни муж ми, скромним дланом,
Укључи фар где беше тама.

О, каквом силом зрак озари
Све стране света, иза вела!
Пред нама лик свој стече стари
Наша словенска земља, цела!

Поморја, горе, степе, море,
Светлошћу дивни дан захвата,
Од Неве све до Црне Горе,
Све од Урала до Карпата.

Рассветает над Варшавой,
Киев очи отворил,
И с Москвой Золотоглавой
Вышеград заговорил!

И наречий братских звуки
Вновь понятны стали нам, —
Наяву увидят внуки
То, что снилось отцам!

26 августа 1841

Épître à l'Apôtre*

От русского по прочтении
отрывков из лекций г-на Мицкевича

Небесный Царь благослови
Твои благие начинанья —
Муж несомненного призванья,
Муж примиряющей любви..

Недаром ветхие одежды
Ты бодро с плеч своих совлёк.
Бог победил — прозрели вежды.
Ты был Поэт — ты стал Пророк..

Мы чьем приближенье Света —
И вдохновенный твой Глагол,
Как вестник Нового Завета,
Весь Мир Славянский обошёл.

Мы чьем Свет — уж близко Время —
Последний сокрушён оплот, —
Воспрянь, разрозненное племя,
Совокупись в один Народ, —

Воспрянь — не Польша, не Россия
Воспрянь, Славянская Семья! —

* Послание к апостолу (*фр.*)

Освануло је над Варшавом,
Отвори очи Кијев-град,
И са Москвом је златоглавом
Проговорио Вишеград!

Опет наречја братски звуци
Посташе јасни нама свима —
На јави виде, сад, унуци
То што се присни оцевима!

26. августа 1841.

Épître à l'Apôtre*

Од Руса који прочита одломке
из предавања г. Мицкијевича

Небески царе, благослови,
Овај почетак тек засањан,
Ти си муж прави, муж познања,
Мирне љубави у основи.

Ниси узалуд старе позе
Ко рите с плећа свуко бодро.
Бог побеђује — ти то прозре.
Био си Песник — поста Пророк.

Ми осећамо — светлост блешти
Кроз надахнуту твоја Реч,
Као Завета Новог весник
Обиђе свет словенски већ.

Сјај значи да је близу време
Да пукне зид у плоту старом,
Разједињено, устај Племе,
Сабери се у један народ.

Ни Русија, ни Пољска — скут
Шири, словенска обитељи,

* Посланица апостоу (фр.)

И, отряхнувши сон, впервые —
Промолви слово: «Это я!» —

Ты ж, сверхъестественно умевший
В себе вражду уврачевать, —
Да над душою просветлевшей
Почиет Божья Благодать!..

16 сентября 1842

* * *

Que l'homme est peu réel, qu'aisément il s'efface! —
Présent, si peu de chose, et rien quand il est loin.
Sa présence, ce n'est qu'un point, —
Et son absence — tout l'espace.

1842

Колумб

Тебе, Колумб, тебе венец!
Чертёж земной ты выполнивший смело
И довершивший наконец
Судеб неконченное дело,
Ты завесу расторг божественной рукой —
И новый мир, неведомый, неожиданный,
Из беспредельности туманной
На Божий свет ты вынес за собой.

Так связан, съединён от века
Союзом кровного родства
Разумный гений человека
С творящей силой естества...
Скажи заветное он слово —
И миром новым естество
Всегда откликнуться готово
На голос родственный его.

1844

И сан стресавши — први пут
Изреци: «Ја!» — по својој жељи.

Ти надприродним умеш треном
Да преодолеш мржњу, рат:
Тако, над душом просветљеном,
Нек почне Божја благодат!

16. септембра 1842.

* * *

Лако нестане човек нестварни — куд се део?
Ту, мали део ствари, а ништа у даљини.
Не већим од тачкице присуство му се чини —
Тек његово одсуство — осваја простор цео.

1842.

Колумбо

Теби, Колумбо, теби слава!
Оцртав земни цртеж смело
И довршивши, с пуно права,
Незавршиво коби дело,
Божанском руком смаче вео —
И новог света незнан крај,
Из бескрајности магле, цео
Увео си у божји сјај.

Тако је везан, од постања
Савезом крвним — твојим чином,
Човеков гениј свепознања
С творачком силом природином..
Заветну реч нек чује земља —
И природа ће светом новим
Одазвати се увек, спремна
На зов човеков, чим прослови.

1844.

* * *

Un ciel lourd que la nuit bien avant l'heure assiège,
Un fleuve, bloc de glace et que l'hiver ternit
Et des filets de poussière de neige
Tourbillonnent sur des quais de granit...

La mer se ferme enfin... Le monde recule,
Le monde des vivants, orageux, tourmenté...

Et, bercé aux lueurs d'un vague crépuscule
Le pôle attire à lui sa fidèle cité...

6 ноября 1848

* * *

Не знаешь, что лестней для мудрости людской:
Иль вавилонский столп немецкого единства,
Или французского бесчинства
Республиканский хитрый строй.

< 1848 >

* * *

Как дымный столп светлеет в вышине! —
Как тень внизу скользит, неуловима!..
«Вот наша жизнь, — промолвила ты мне, —
Не светлый дым, блестящий при луне,
А эта тень, бегущая от дыма...»

< 1848 или 1849 >

* * *

Когда в кругу убийственных забот
Нам всё мерзит — и жизнь, как камней гряда,
Лежит на нас, — вдруг, знает Бог откуда,
Нам на душу отрадное дохнёт,

* * *

Тешко небо у ноћи под опсадом маглине,
Реке ледених блокова, зимски покрови попали,
И вејавичне мрежице прашине
На гранитној се вртложе обали...

Море се, најзад, следило... Ко неко свет да запаса,
Свет живих, свет проблема, свет бура, свет јадова...

Љушкану светлом сутонских таласа
Север привлачи поверљивост градова.

6. новембра 1848.

* * *

Ко се пред људском мудрошћу више прави фин —
Да л вавилонски стуб немачког јединства,
Или француског непочинства
Републикански лукав чин.

< 1848 >

* * *

Како стуб дима блиста на висини!
Доле сен мину, неухватна, мимо!
«То је наш живот — тихо рекла си ми —
Не блистав дим на овој месечини,
Већ ова сен што бежи испред дима!»

< 1848. или 1849 >

* * *

Кад окружени бригама и мраком
Све нам омрзне — и живот, ко груди
Камења легне на нас — бог зна како
Утеха вејне на душу — знак чуда —

Минувшим нас обвеет и обнимет
И страшный груз минутно приподнимет.

Так иногда осеннею порой,
Когда поля уж пусты, рощи голы,
Бледнее небо, пасмурнее доли,
Вдруг ветер подует, тёплый и сырой,
Опавший лист погонит пред собою
И душу нам обдаст как бы весною..

22 октября 1849

* * *

Слёзы людские, о слёзы людские,
Льётесь вы ранней и поздней порой...
Льётесь безвестные, льётесь незримые,
Неистошимые, неисчислимые, —
Льётесь, как льются струи дождевые
В осень глухую порою ночной.

Осень 1849

* * *

Comme en aimant le cœur devient pusillanime,
Que de tristesse au fond et d'angoisse et d'effroi!
Je dis au temps qui fuit: arrête, arrête-toi,
Car le moment qui vient pourrait comme un abîme
S'ouvrir entre elle et moi.

C'est là l'affreux souci, la terreur implacable,
Qui pèse lourdement sur mon cœur oppressé.
J'ai trop vécu, trop de passé m'accable,
Que du moins son amour ne soit pas du passé.

<Конец 1840-х — начало 1850-х>

Прошлост нам прија, и загрљај њен
Ужасни терет придигне на трен.

Тако понекад у јесен године
Када су честе голе, поља пуста,
Кад свод је блед, а чемерне долине,
Одједном ветар топлу влагу пушта,
На лет потера лат опалу с цвећа
И занавља нам душу, ко с пролећа..

22. октобра 1849.

* * *

Сузе људске, о сузе људске,
Лијете с јутра, и обноћ, страсне,
Незнане, невидљиве, пусте,
Неисцрпне, безбројне, густе,
Лијете ко што киша пљусне
У јесен глугу, за ноћи касне.

Јесен 1849.

* * *

Како срце, кад воли, постаје малодушно,
Све по заслуги туге и ужасне промене!
Ја кажем — време лети: Стани, о стани, време,
Јер сваки трен следећи поставља амбис рушно
Између ње и мене.

Неумољива брига, и неки страх уклето
Лежу на моје срце, продиру као тане.
Предуго живео сам, преплављује ме све то —
Само да љубав твоја ко прошлост не осване.

<Крајем 1840-тих — почетком 1850-тих>

* * *

Святая ночь на небосклон взошла,
И день отрадный, день любезный,
Как золотой покров, она свила,
Покров, накинутый над бездной.
И, как виденье, внешний мир ушёл...
И человек, как сирота бездомный,
Стоит теперь, и немощен, и гол,
Лицом к лицу пред пропастию тёмной.

На самого себя покинут он —
Упразднен ум, и мысль осиротела —
В душе своей, как в бездне, погружён,
И нет извне опоры, нет предела...
И чудится давно минувшим сном
Ему теперь всё светлое, живое...
И в чуждом, неразгаданном, ночном
Он узнаёт наследье родовое.

<Между 1848 и мартом 1850>

* * *

Уж третий год беснуются языки,
Вот и весна — и с каждою весной,
Как в стае диких птиц перед грозой,
Тревожней шум, разноголосней крики.

В раздумье тяжком князи и владыки
И держат вожжи трепетной рукой,
Подавлен ум зловещею тоской —
Мечты людей, как сны больного, дики.

Но с нами Бог! Сорвавшись со дна,
Вдруг, одурев, полна грозы и мрака,
Стремглав на нас рванулась глубина, —

* * *

Света ноћ небо цело већ обузе,
И дан утехе, што угасну рано,
Место пораза златног себи узе
Пребацивши га над својим безданом.
Свет унутрашњи неста сред те тмице...
И човек, као туђинац, без дома,
Пред пропашћу том, сам, лицем у лице,
Стоји немоћан, и го, и сиромах.

Од самог себе напуштен се гуши —
Ум му испражњен, бесплодна мисао —
И погружен пред безданом у души
Ослонца нема — ћути покисао...
Све му је сада светло, живо, моћно,
И сад се диви том са чим раскрсти...
У зачудноме, непознатом, моћном,
Наслеђе тражи и траг својој врсти.

<Међу 1848. и мартом 1850>

* * *

Већ три године бесне зли језици,
Ево пролећа — и с пролећном хуком,
Ко дивља јата пред олујом дугом,
Немирна граја, и свакакви крици.

Владари су у тешкој двоумици,
И држе вође уздрхталом руком,
Ум је притиснут злослутничком тугом —
Дивљају снови људи у врућици.

Ал Бог је с нама! С дна кренувши, данас
Ошамућена од претњи под мраком,
Стрмоглави се сва дубина на нас —

Но твоего не помутила зрака!..
Ветр свирепел. Но... «Да не будет тако!» —
Ты рек, — и вспять отхлынула волна.

<Между 1 и 6 марта 1850>

* * *

Пошли, Господь, свою отраду
Тому, кто в летний жар и зной
Как бедный нищий мимо саду
Бредёт по жаркой мостовой;

Кто смотрит вскользь через ограду
На тень деревьев, злак долин,
На недоступную прохладу
Роскошных, светлых луговин.

Не для него гостеприимной
Деревья сенью разрослись,
Не для него, как облак дымный,
Фонтан на воздухе повис.

Лазурный грот, как из тумана,
Напрасно взор его манит,
И пыль росистая фонтана
Главы его не осенит.

Пошли, Господь, свою отраду
Тому, кто жизненной тропой
Как бедный нищий мимо саду
Бредёт по знойной мостовой.

Июль 1850

* * *

Не рассуждай, не хлопочи!..
Безумство ищет, глупость судит;

Ал не помути твог зрачења закон!...
Хуј снажи. Али... «Нек не буде тако!» –
Ти рече – и гле, опет спласну талас.

<Између 1. и 6. марта 1850>

* * *

Подај, Господе, дар утехе
Оном који на летњој јари,
Ко јадни просјак поред стрехе
По калдрмама лута старим –

Ко гледа баште заграђене,
Сенке дрвећа, до без краја,
Свежину која друге прене
Неког раскошног, светлог гаја.

Не њему стабло хладом финим
Гостољубиво шири длане,
Нити за њега, ка висини
Пршти водоскок из фонтане.

Једро плаво, уз маглен слап,
Узалуд поглед његов мами,
Неће прашину с чесме кап
Спрати са главе у осами.

Подај, Господе, дар утехе
Оном који кроз живот, с нама,
Ко сирот нишчи поред стрехе
Лута по врелим калдрмама.

Јул 1850.

* * *

Не расправљај, ни реч о том!..
Лудаци ишту, глупи суде;

Дневные раны сном лечи,
А завтра быть чему, то будет.

Живя, умеи всё пережить:
Печаль, и радость, и тревогу.
Чего желать? О чём тужить?
День пережит — и слава Богу!

Июль 1850

* * *

Vous, dont on voit briller, dans les nuits azurées,
L'éclat immaculé, le divin élément,
Etoiles, gloire à vous! Splendeurs toujours sacrées
Gloire à vous qui durez incorruptiblement!

L'homme, race éphémère et qui vit sous la nue,
Qu'un seul et même instant voit naître et défleurir
Passe, les yeux au ciel. — Il passe et vous salue
C'est l'immortel salut de ceux qui vont mourir.

23 августа 1850

* * *

Обвеян вещею дремотой,
Полураздетый лес грустит..
Из летних листьев разве сотый,
Блестя осенней позолотой,
Ещё на ветви шелестит.

Гляжу с участием умиленным,
Когда, пробившись из-за туч,
Вдруг по деревьям испещренным,
С их ветхим листьем изнуренным,
Молниевидный брызнет луч!

Залечи дневне ране сном,
А сутра — биће то што буде.

Живећи, умеј све свладати:
Немир, и радост, јад због зала.
Шта желети? За чим јадати?
Дан је за нама — Богу хвала!

Јул 1850.

* * *

Ви, које сјај у ноћи са азуром плетете,
Светлости стародревна, божанскога домена,
О, звезде, слава вама! Чаробне сте и свете!
Слава вама — јер вас тек не дотиче промена!

Нама, споредној раси, што вас гледамо само,
Дат је трен за рођење и за већење ту.
Пролазимо под небом — али вас поздрављамо!
Бесмртним поздравом оних што пристижу да мру.

23. августа 1850.

* * *

Уз мудри дремеж, у лепоти,
Већ полунага, шума тужи...
Од лисја летњег тек свак стоти,
Јесење злато док га кроти,
Још, на гранама, шушњу служи.

Гледам милосно, или жалим,
Кад, пробивши се, за облаком,
Нагло, стаблима испуцалим,
И лисјем старим, неопалим,
Проспе се муњин лик озраком!

Как увядающее мило!
Какая прелесть в нём для нас,
Когда, что так цвело и жило,
Теперь, так немощно и хило,
В последний улыбнётся раз!..

15 сентября 1850

Два голоса

1

Мужайтесь, о други, боритесь прилежно,
Хоть бой и неравен, борьба безнадежна!
Над вами светила молчат в вышине,
Под вами могилы — молчат и оне.
Пусть в горнем Олимпе блаженствуют боги:
Бессмертье их чуждо труда и тревоги;
Тревога и труд лишь для смертных сердец..
Для них нет победы, для них есть конец.

2

Мужайтесь, боритесь, о храбрые други,
Как бой ни жесток, ни упорна борьба!
Над вами безмолвные звёздные круги,
Под вами немые, глухие гроба.
Пусть олимпийцы завистливым оком
Глядят на борьбу непреклонных сердец.
Кто, ратуя, пал, побежденный лишь Роком,
Тот вырвал из рук их победный венец.

1850

Графине Е. П. Ростопчиной

(в ответ на её письмо)

Как под сугробом снежным лени,
Как околованный зимой,

Како је драго све што мре!
Каква лепота ту векује,
Кад то што цваше, једном, пре,
Сад, немоћно, пред пут у тле,
Последњи пут се осмехује!

15 септембра 1850.

Два гласа

1

Храбро, пријатељи, будите усправни,
Мада безнадан је бој неравноправни!
Над вама је звезда мир у васиони,
Под вама гробови — немују и они.
Нек олимписки бози благују ван рана:
Бесмртност је њина нашој муци страна.
Рад и немир само смртна срце свесте...
Победе им нема, за њих крај и јесте.

2

Храбро, пријатељи, тражи храброст ваша,
Ма како упорна борба, а бој страшан!
Над вама су звезда кругови големи,
Под вама гробови, и глуви и неми.
Нек свако божанство завидљиво баца
Поглед на борбеност стојбених срдаца.
Ко побеђен судбом скончава сред рана,
Победни јој венац истрже из длана.

1850.

Грофици Е. П. Растопчиној

(у одговор на њено писмо)

Ко под наносом снега њиве,
Као окован зимом див,

Каким-то сном усопшей тени
Я спал, зарытый, но живой!

И вот, я чую, надо мною,
Не наяву и не во сне,
Как бы повеяло весною,
Как бы запело о весне...

Знакомый голос... Голос чудный...
То лирный звук, то женский вздох...
Но я, ленивец беспробудный,
Я вдруг откликнуться не мог...

Я спал в оковах тяжкой лени,
Под осьмимесячной зимой,
Как дремлют праведные тени
Во мгле стигийской роковой.

Но этот сон полумогильный,
Как надо мной ни тяготел,
Он сам же, чародей всемогущий,
Ко мне на помощь подоспел.

Приязни давней выраженья
Их для меня он уловил —
И в музыкальные виденья
Знакомый голос воплотил...

Вот вижу я, как бы сквозь дымки,
Волшебный сад, волшебный дом —
И в замке феи-Невидимки
Вдруг очутились мы вдвоём.

Вдвоём! — и песнь её звучала,
И от заветного крыльца
Гнала и буйного нахала,
Гнала и пошлого льстеца.

1850

Сном којим мртве сени живе
Спавах, закопан, али жив!

И гле, нада мном, већ осећам,
Ал не у сну и не на јави,
Да замириса струј пролећа,
Песма пролећа да се јави...

Познати глас... Глас дивно чудни...
Час лирски, час га уздах прати...
Ал ја, лењивац непробудни,
Не могадох се одазвати...

Спавах, умртвљен и окован,
Осмомесечном љутом зимом,
Као праведна сен, с токова
Стикса, под густим кобним димом.

Ал ма колико полугробни
Притискао ме сан, кроз ноћ,
Призва моћ своју он, чаробник,
И приспе мени упомоћ.

Изразе давне тад изнесе
Нечега лепог, за мој спас —
И у музичке визије се
Оваплоти њен знани глас...

И видим, кроз дим, из те зиме,
Чаробни врт, дом неовдашњи —
У замку феје невидиме
Нас двоје смо се, истом, нашли.

Удвоје! — песма њена звони,
Да са заветног нашег трема
И разметљивца бучног гони,
И ласкавца што подлост спрема.

1850.

* * *

Смотри, как на речном просторе,
По склону вновь оживших вод,
Во всеобъемлющее море
За льдиной льдина вслед плывёт.

На солнце ль радужно блистая,
Иль ночью в поздней темноте,
Но все, неизбежимо тая,
Они плывут к одной мете.

Все вместе — малые, большие,
Утратив прежний образ свой,
Все — безразличны, как стихия, —
Сольются с бездной роковой!..

О, нашей мысли обольщенье,
Ты, человеческое Я,
Не таково ль твое значенье,
Не такова ль судьба твоя?

<1851>

* * *

Чему молилась ты с любовью,
Что, как святыню, берегла,
Судьба людскому суесловью
На поруганье предала.

Толпа вошла, толпа вломилась
В святилище души твоей,
И ты невольно постыдилась
И тайн и жертв, доступных ей.

Ах, если бы живые крылья
Души, парящей над толпой,
Её спасали от насилия
Бессмертной пошлости людской!

<Между июлем 1850 и серединой 1851>

* * *

Гледај, са реке, поред пута,
Коритом опет живог слива,
Свеобухватно море гута
Санту по санту: све што плива.

На сунцу, кад зрак шара нежно,
Ил ноћу, кад им не знаш број,
Све, топећи се, неизбежно,
Плове ка мети јединој.

Заједно — мање, веће, сличне,
Губећи лик свој, сад већ незнан,
Све — ко стихија безразличне —
У судбински се слију бездан!

Варљива мисли, сад усахла,
Ти, људско «ја», ког чека гроб,
Није л намена твоја таква,
Није ли таква твоја коб?

<1851>

* * *

То чему си се молила,
Што си љубављу снажила,
Наружила је гомила,
А судбина обнажила.

Маса је ушла, видеда
Да су ти душу сломили,
И ти си се застидела
Жртве, доступне гомили.

Ах, кад би крила душина
Могла да масу надмости
И спаси тог што руши нас:
Бесмртне људске гадости!

<Између јула 1850. и средине 1851>

* * *

О, как убийственно мы любим,
Как в буйной слепоте страстей
Мы то всего вернее губим,
Что сердцу нашему милей!

Давно ль, гордясь своей победой,
Ты говорил: она моя...
Год не прошёл — спроси и сведай,
Что уцелело от нея?

Куда ланит девались розы,
Улыбка уст и блеск очей?
Всё опалили, выжгли слезы
Горячей влагою своей.

Ты помнишь ли, при вашей встрече,
При первой встрече роковой,
Её волшебный взор, и речи,
И смех младенчески-живой?

И что ж теперь? И где всё это?
И долговечен ли был сон?
Увы, как северное лето,
Был мимолётным гостем он!

Судьбы ужасным приговором
Твоя любовь для ней была,
И незаслуженным позором
На жизнь её она легла!

Жизнь отречения, жизнь страданья!
В её душевной глубине
Ей оставались воспоминанья...
Но изменили и оне.

И на земле ей дико стало,
Очарование ушло...
Толпа, нахлынув, в грязь втоптала
То, что в душе её цвело.

* * *

Како волимо сажижуће,
Како кроз страст што слепо гмиже
Мрвимо баш то постигнуће
Од којег срцу нема ближег!

Зар давно, горд си на победу,
Причао: она моја сва је...
Ни година – и ти, по реду,
Питаш се, од ње шта остаје?

Где су увојци, ко сплет руже,
Осмех, и ока блесак, притом?
Све су сажегле, спекле, сузе
Влажношћу својом огњевитом.

Памтиш ли онај кобни час
Првог сусрета, и све после,
Чаробни поглед њен, и глас,
И младеначки живи осмех?

А сада, шта? И где је све то?
Беше ли сан тај заувек?
Авај, као северно лето,
Тренутни гост он беше тек!

Страшном пресудом судбинском
Твоја је љубав, сваки трен,
Ко незаслужен срам и слом
Падала на сав живот њен!

Животе патње и промене!
С дубином душе, души склоне,
Њој су остале успомене...
Да је издају чак и оне.

И, на земљи је коб затишта,
И нестала љубав сва за свет...
Руља закопа у благишта
Израстао у души цвет.

И что ж от долгого мученья,
Как пепла, сберечь ей удалось?
Боль, злую боль ожесточенья,
Боль без отрады и без слёз!

О, как убийственно мы любим!
Как в буйной слепоте страстей
Мы то всего вернее губим,
Что сердцу нашему милей!..

<Первая половина 1851>

* * *

Des premiers ans de votre vie
Que j'aime à remonter le cours,
Ecoutant d'une âme ravie
Ces récits, les mêmes toujours..

Que de fraîcheur et de mystère,
En remontant ces bords heureux!
Quelle douce et tendre lumière
Baignait ce ciel si vaporeux!

Combien la rive était fleurie,
Combien le flot était plus pur!
Que de suaves rêveries
Se reflétait dans son azur!..

Quand de votre enfance inconnue
Vous m'avez quelque temps parlé.
Je crois sentir dans une brise
Glisser comme un printemps voilé..

12 апреля 1851

И шта, од дугог мучеништва
Ко прах, скупити, њој остаде?
Бол, зао, суров, ако ишта,
Бол без утехе, суза, наде!

Како волимо сажижуће,
Како кроз страст што слепо гмиже
Мрвимо баш то постигнуће
Од којег срцу нема ближег!

<Прва половина 1851>

* * *

Ране године ваше волим,
Волим кад срећа сва заблиста!
Не знам души вам да одолим:
Збори, а прича увек иста...

Те мистерије, она спретност,
Пут до рубова среће скритих!
Како се слатко мазно светло
Купало сводом магловитим!

Како обала би у цвату,
Док струјали су јарци водом!
И како снови, уз позлату,
Огледаху се плавим сводом!...

Та детињастост, несхваћена,
Кад се излије низ пут, ведра,
Осећам, ветрић, истог трена,
Ко пролећу да шири једра...

12. априла 1851.

Наш век

Не плоть, а дух растлился в наши дни,
И человек отчаянно тоскует...
Он к свету рвётся из ночной тени
И, свет обретши, ропщет и бунтует.

Безверием палим и иссушён,
Невыносимое он днесь выносит...
И сознаёт свою погибель он,
И жаждет веры — но о ней *не просит*...

Не скажет век, с молитвой и слезой,
Как ни скорбит перед замкнутой дверью:
«Впусти меня! — Я верю, Боже мой!
Приди на помощь моему неверью!»

10 июня 1851

* * *

В разлуке есть высокое значенье:
Как ни люби, хоть день один, хоть век,
Любовь есть сон, а сон — одно мгновенье,
 И рано ль, поздно ль пробужденье,
А должен наконец проснуться человек.

6 августа 1851

* * *

Mobile comme l'onde^{*}

Ты, волна моя морская,
Своенравная волна,
Как, покоясь иль играя,
Чудной жизни ты полна!

* Непостоянная, как волна (*фр.*).

Наш век

Не плот, данас се дух растаче,
Човек пати, и светлост хоће...
У ноћи, иште светло јаче
И, сјај стекавши, опет ропће.

Безверјем свео, паду склон,
Неиздржљиви трпи бол, и
Сазнаје пропаст своју он,
И жуди веру... Ал, не моли.

Неће с молитвом, с оком благим,
Пред закључаном рећи дверју:
«Пустити! – Верујем, Боже драги!
Дођи у помоћ мом безверју!»

10. јуна 1851.

* * *

У растајању вишег смисла има:
Ма како волиш, на дан, или до век,
Љубав је сан, а сан – тренут над снима,
Буђење следи, пре ил после, свима,
Најзад се мора пробудити човек.

6. августа 1851.

* * *

*Mobile comme l'onde**

Ти, таласе мој са мора,
Вале који носиш чун,
Смирен, ил за игру оран,
Живота си дивног пун!

* Променљива, као талас (*фр.*)

Ты на солнце ли смеёшься,
Отражая неба свод,
Иль мятёшься ты и бьёшься
В одичалой бездне вод, —

Сладок мне твой тихий шёпот,
Полный ласки и любви;
Внятен мне и буйный ропот,
Стоны вещие твои.

Будь же ты в стихии бурной
То угрюма, то светла,
Но в ночи твоей лазурной
Сбереги, что ты взяла.

Не кольцо, как дар заветный,
В зыбь твою я опустил,
И не камень самоцветный
Я в тебе похоронил.

Нет — в минуту роковую,
Тайной прелестью влеком
Душу, душу я живую
Схоронил на дне твоём.

Апрель 1852

Последняя любовь

О, как на склоне наших лет
Нежней мы любим и суеверней...
Сияй, сияй, прощальный свет
Любви последней, зари вечерней!

Полнеба обхватила тень,
Лишь там, на западе, бродит сиянье, —
Помедли, помедли, вечерний день,
Продлись, продлись, очарованье.

Смехом ли се сунцу дајеш
Одразивши плавет свода,
Ил се вијеш сав, и мајеш
Кроз бездане дивљих вода —

Сладак ми је твој тих шапат,
Који нежна љубав боји;
Схватам и твој хротац, стапан
С јецајима мудрим твојим.

Нека си у бури правој
Час сјајан, час мрк ко сузе,
Ал у ноћи својој плавој
Чувај оно што ми узе.

Не прстен, ко дар свебеки,
Спустих мрешно све до дна,
И не камен драги неки
Сахраних у теби ја.

Не, већ оног кобног часа,
Тајном чари вучен ту,
Душу, душу живу ја сам
Сахранио на твом дну.

Април 1852.

Последња љубав

О, како само у смирај година
Сујеверније, нежније волимо...
Сјај, опроштајна светлости, згодила
Љубав последњу, у ноћи озимој!

Већ успе пола неба сен да скрије,
И само запад нешто сјаја гости —
Вечерњи дане, спорије, спорије,
Потрај још мало, трај очараности.

Пушкой скудеет в жилах кровь,
Но в сердце не скудеет нежность...
О ты, последняя любовь!
Ты и блаженство и безнадежность.

< 1851-1854 >

* * *

Увы, что нашего незнания
И беспомощней и грустней?
Кто смеет молвить: *до свиданья*
Через бездну двух или трёх дней?

11 сентября 1854

* * *

Теперь тебе не до стихов,
О слово русское, родное!
Созрела жатва, жнец готов,
Настало время неземное...

Ложь воплотилась в булат;
Каким-то Божьим попушеньем
Не целый мир, но целый ад
Тебе грозит ниспроверженьем...

Все богохульные умы,
Все богомерзкие народы
Со дна воздвигались царства тьмы
Во имя света и свободы!

Тебе они готовят плен,
Тебе пророчат посрамленье, —
Ты — лучших, будущих времен
Глагол, и жизнь, и просвещенье!

Нека се леди сва крв у жилама,
Ал не недоста у мом срцу нежност...
О ти, последња љубави у нама!
Блаженство си, и безнадежност.

< 1851-1854 >

* * *

Ах, од незнања нашег света
Шта је тужније, у немоћи?
Ко сме да каже: до сусрета
Преко бездана две-три ноћи?

11. септембра 1854.

* * *

Сада ти није до стихова,
О речи руска, родна наша,
Жетелац спремни срп искова,
Неземаљска се прели чаша...

Лаж се у бодеж преокрете;
Некаквим божјим допуштењем
Не цео свет, већ сав хад прети
Низвргавањем и рушењем.

Ум бохогулни, за њим паства,
И богомрски сви народи
Усташе са дна тамног царства
У име сјаја, ка слободи!

Теби спремају ропски костим
И пророкују срам осветом,
Теби, најбоље будућности
Сржи, животе, и просвето!

О, в этом испытанье строгом,
В последней, в роковой борьбе,
Не измени же ты себе
И оправдайся перед Богом...

24 октября 1854

* * *

Эти бедные селенья,
Эта скудная природа —
Край родной долготерпенья,
Край ты Русского народа!

Не поймет и не заметит
Гордый взор иноплеменный,
Что сквозит и тайно светит
В наготе твоей смиренной.

Удручённый ношей крестной,
Всю тебя, земля родная,
В рабском виде Царь Небесный
Исходил, благословляя.

13 августа 1855

* * *

О вещая душа моя!
О сердце, полное тревоги,
О, как ты бьешься на пороге
Как бы двойного бытия!..

Так, ты — жилища двух миров,
Твой день — болезненный и страстный,
Твой сон — пророчески-неясный,
Как откровение духов...

У искушењу овом строгом
У кобној борби и кроз таму,
Немој издати себе саму,
Оправдај се пред нашим богом...

24. октобра 1854.

* * *

Ова сеоцад убога,
Ова оскудна природа,
Дом су трпљења дугога,
Родни крај руског народа!

Неће да схвати, примети,
Поглед стран, горд, без блакости,
Шта тајно ходи и светли
У тој смиреној нагости.

Згрбљен под крстом претешким,
Земљо рођена, сву те је,
Ко роб, прошао Небески
Цар, благословив путеве.

13. августа 1855.

* * *

Душо, мудрошћу дарована,
Срце које је страст пратила —
О како куцаш пред вратима
Неког двоструког постојања!

Станујеш у два света бдењем,
Твој дан је — болест, страст не мање.
Твој сан — пророчки нејасан је,
Као духова откривење.

Пускай страдальческую грудь
Волнуют страсти роковые —
Душа готова, как Мария,
К ногам Христа навек прильнуть.

1855

* * *

Молчи, прошу, не смей меня будить.
О, в этот век преступный и постыдный
Не жить, не чувствовать — удел завидный...
Отрадно спать, отрадней камнем быть.

1855

Н<иколаю> П<авловичу>

Не Богу ты служил и не России,
Служил лишь суете своей,
И все дела твои, и добрые и злые, —
Всё было ложь в тебе, всё призраки пустые:
Ты был не царь, а лицедей.

1855

* * *

Всё, что сберечь мне удалось,
Надежды, веры и любви,
В одну молитву всё слилось:
Переживи, переживи!

8 апреля 1856

Страдалне груди, тако бдећи,
Страст судбоносна нек занија —
Душа је спремна, ко Марија,
Пред ноге Христа навек лећи.

1855.

* * *

Ђути, молим те, не разбуди мене.
У овом веку злочиначке воље,
Ни осећати, ни живети — боље,
Одморен, снити у теби, камене.

1855.

Н<иколају> П<авловичу>

Ни Русији, ни Богу не послужи,
Сујети тек си био веран.
Добрих и лоших дела низ подужи —
Све беше привид, лаж што нас окружи
Влашћу не цара — лицемера.

1855.

* * *

Све што у мени снаге се скупило
Љубав и веру да брани,
Све се у једну молитву упило:
Преживи, жива остани!

8. априла 1856.

* * *

Над этой тёмною толпой
Непробуждённого народа
Взойдётся ли ты когда, Свобода,
Блеснёт ли луч твой золотой?..

Блеснёт твой луч и оживит,
И сон разгонит и туманы...
Но старые, гнилые раны,
Рубцы насилий и обид,

Растленье душ и пустота,
Что гложет ум и в сердце ноет, —
Кто их излечит, кто прикроет?..
Ты, риза чистая Христа...

15 августа 1857

* * *

Есть в осени первоначальной
Короткая, но дивная пора —
Весь день стоит как бы хрустальный,
И лучезарны вечера...

Где бодрый серп гулял и падал колос,
Теперь уж пусто всё — простор везде, —
Лишь паутины тонкий волос
Блестит на праздной борозде.

Пустеет воздух, птиц не слышно боле,
Но далеко ещё до первых зимних бурь —
И льётся чистая и тёплая лазурь
На отдыхающее поле...

22 августа 1857

* * *

Над овом руљом која ћути,
Над небудним још увек родом,
Да л узнећеш се, кад, Слободо,
Да л златна ће ти луч блеснути?

Блеснуће твоја луч обиља,
Да сан отера и облаке,
Ал старе ране, гњиле, јаке,
Увреда стреле, траг насиља,

Оскврнављеност душа врелих,
Што ум растаче, срца ова —
Ко да ублажи и исцели?..
Ти, ризо чиста, Исусова...

15. августа 1857.

* * *

У тек почелој јесени постоји
Кротак, ал диван период —
Кад читав дан, ко од кристала, стоји,
И кад, увече, зрак запали свод...

Где бодри срп је обарао клас,
Сад је већ пусто све — простор се празни —
Тек паучине префињена влас
Блешти у пустој бразди.

Празни се ваздух, птица нема више,
Ал далеко је још до зимских бура —
Лије чистота топлога азура
На поље што се, одморено, њише..

22. августа 1857.

* * *

В часы, когда бывает
Так тяжело на груди,
И сердце изнывает,
И тьма лишь впереди;

Без сил и без движенья,
Мы так удручены,
Что даже утешенья
Друзей нам не смешны, —

Вдруг солнца луч приветный
Войдёт украдкой к нам
И брызнет огнецветной
Струёю по стенам:

И с тверди благосклонной,
С лазуревых высот
Вдруг воздух благовонный
В окно на нас пахнёт...

Уроков и советов
Они нам не несут,
И от судьбы наветов
Они нас не спасут.

Но силу их мы чуем,
Их слышим благодать,
И меньше мы тоскуем,
И легче нам дышать...

Так мило-благодатна,
Воздушна и светла
Душе моей стократно
Любовь твоя была.

1858

* * *

У тренима, кад бива
Претешко у грудима,
И срце се снебива
Пред мрачним злом лудила;

Без снаге и покрета,
Кад докрајчи нас студ
Да, чак, пријатељ смета
Тешећи узалуд —

Одједном сунца зрак
Уђе кришом, ван плана,
И бризне ватру, лак,
По зидовима стана;

С благе утврде плаветне,
Са азурне висине,
Свеж ваздух бодрост наметне,
Кроз прозор на нас лине...

Ни лекције, ни савете
Не носе зраци развити,
И од судбинске клевете
Неће нас, веруј, спасити.

Ал моћ им кад схватимо,
И дашак благодати,
Далеко мање патимо,
И лакше је дисати...

Присношћу лед што руши,
Тако је, светла, пребела,
Стоструко мојој души
И љубав твоја вредела.

1858.

* * *

Она сидела на полу
И грудку писем разбирала —
И, как остывшую золу,
Брала их в руки и бросала —

Брала знакомые листы
И чудно так на них глядела —
Как души смотрят с высоты
На ими брошенное тело...

О, сколько жизни было тут,
Невозвратно пережитой!
О, сколько горестных минут,
Любви и радости убитой!..

Стоял я молча в стороне
И пасть готов был на колени,
И страшно-грустно стало мне,
Как от присущей милой тени.

1858

Успокоение

Когда, что звали мы своим,
Навек от нас ушло
И, как под камнем гробовым,
Нам станет тяжело, —

Пойдём и бросим беглый взгляд
Туда, по склону вод,
Куда стремглав струи спешат,
Куда поток несёт.

Одна другой наперерыв
Спешат, бегут струи
На чей-то роковой призыв,
Им слышимый вдали...

* * *

Она је на поду седела:
Над писмима се погурила
И, као грудву пепела,
Узела би их и отурила —

Знани рукопис, листине,
И гледала их чудно, зеном —
Као што душе с висине
Гледају тело одбачено...

Пола је коби пренула,
Неповратно проживљене!
Колико тужних тренута,
Љубави, радости убијене!

По страни стајаш, ћутећи
Спреман да паднем на колена —
Јер нема се куд утећи
Од свеprisутних драгих сена.

1858.

Смирење

Кад оно што смо својим звали
Занавек од нас оде,
Ко гробни кам да нам се свали,
Кад нас тешкоће згоде,

Бацимо поглед, тад, пођимо,
Тамо, до водног протока,
Куд стрмоглавце јуре, вођицом,
Струје хитрог потока!

Једно другом, у сусрет, вечни
Валови журно теку,
На позив судбински нечји
Што причује се однекуд.

За ними тщетно мы следим —
Им не вернуться вспять...
Но чем мы долее глядим,
Тем легче нам дышать...

И слёзы брызнули из глаз —
И видим мы сквозь слёз,
Как всё, волнуясь и клубясь,
Быстрее понеслось...

Душа впадает в забытьё,
И чувствует она,
Что вот уносит и её
Всесильная Волна.

15 августа 1858

Е. Н. Анненковой

И в нашей жизни повседневной
Бывают радужные сны,
В край незнакомый, в мир волшебный,
И чуждый нам и задушевный,
Мы ими вдруг увлечены.

Мы видим: с голубого свода
Нездешним светом веет нам,
Другую видим мы природу,
И без заката, без восходу
Другое солнце светит там...

Всё лучше там, светлее, шире,
Так от земного далеко...
Так разнo с тем, что в нашем мире, —
И в чистом пламенном эфире
Душе так родственно-легко.

Проснулись мы, — конец виденью,
Его ничем не удержать,

За њима узалуд журимо —
Не враћају се више...
Али што дуже зуримо
Лакше је да се дише...

И сузе бризну из очију —
Видимо кроз њих, умало,
Да све је вртложно, у непочину,
Пребрзо прохујало.

Упада душа у заборав,
То осећа од данас —
Однети и њу, ево, мора
Свемогућ неки талас.

15. августа 1858.

Е. Н. Ањенковој

И у животу нашем сивом,
Нађе се дугин сан у магли,
Што ка незнаном крају, дивном,
Мада је странац души живој,
Вуче нас тамо, нечим наглим.

И видимо, са плавог свода,
Ко неовдашњи сјај да трепти,
Друга природа да се ода,
И без заласка, без захода,
Да друкче сунце тамо светли...

Лепше је, шире, на том светлу,
Земаљско ту се не познаје...
Од свега је на нашем свету
Различито: у чистом етру
Души је лако, јер сродна је.

Пробудимо се — крај је слици,
Њу ничим нећеш задржати,

И тусклой, неподвижной тенью,
Вновь обречённых заключенью,
Жизнь обхватила нас опять.

Но долго звук неуловимый
Звучит над нами в вышине,
И пред душой, тоской томимой,
Всё тот же взор неотразимый,
Всё та ж улыбка, что во сне.

1859

* * *

А. А. Фету

Иным достался от природы
Инстинкт пророчески-слепой —
Они им чувят, слышат воды
И в тёмной глубине земной...

Великой матерью любимый,
Стократ завидней твой удел —
Не раз под оболочкой зримой
Ты самое её узрел...

14 апреля 1862

* * *

Ужасный сон отяготел над нами,
Ужасный, безобразный сон:
В крови до пят, мы бьёмся с мертвецами,
Воскресшими для новых похорон.

Осьмой уж месяц длятся эти битвы,
Геройский пыл, предательство и ложь.
Приют разбойничий в дому молитвы,
В одной руке распятие и нож.

И мутном сенком, ко у жици,
Опет смо само заточници,
Опет се живот исти врати.

Ал, неупловљив звук не слази
С висине, још се ори ту,
И с душом коју стварност гази
Исти је поглед, неодразив,
И осмех који би у сну.

1859.

* * *

А. А. Фету

Други добише од природе
Нагон пророчки, слепо бреме,
Само осећај – наслут воде
У дубинама таме земне...

Јер заволе те Мајка Строга
Коб завиднију стопут примаш:
Не једном испод видљивога
Угледао си све што има.

14. априла 1862.

* * *

Надви се страшан сан над нама свима,
Ужасни, ружни сни нас муче:
Тучемо се до зоре с мртвацима,
Васкрслима за погребе будуће.

Осми већ месец не престају битке,
Херојски жар, лаж, издајство над нама,
Брлог лупешки у дому Молитве,
У једној руци распело и кама.

И целый мир, как опьянённый ложью,
Все виды зла, все ухищренья зла!..
Нет, никогда так дерзко правду Божью
Людская кривда к бою не звала!..

И этот клич сочувствия слепого,
Всемирный клич к неистовой борьбе,
Разврат умов и искаженье слова —
Всё поднялось и всё грозит тебе,

О край родной! Такого ополченья
Мир не видал с первоначальных дней..
Велико, знать, о Русь, твое значенье!
Мужайся, стой, крепись и одолей!

<Начало августа 1863>

Его светлости князю А. А. Суворову

Гуманный внук воинственного деда,
Простите нам, наш симпатичный князь,
Что русского честим мы людоеда,
Мы, русские, Европы не спросясь!..

Как извинить пред вами эту смелость?
Как оправдать сочувствие к тому,
Кто отстоял и спас России целость,
Всем жертвуя призванью своему, —

Кто всю ответственность, весь труд и бремя
Взял на себя в отчаянной борьбе,
И бедное, замученное племя,
Воздвигнув к жизни, вынес на себе, —

Кто, избранный для всех крамол мишенью,
Стал и стоит, спокоен, невредим,
Назло врагам, их лжи и озлобленью,
Назло, увы, и пошlostям родным.

И цео свет је уз лаж што нас изда,
Уз свако зло, уз све видове зала!
Не, никад тако дрско људска кривда
Правицу божју није на бој звала!

Ни сажаљења поклич слеп не пречи
Свемирски света зов да те истреби,
Разврат умова, бесмислене речи —
Све се то дигло и све прети теби,

О родни крају! — Такав накот бојев,
Свет од постања не виде, охоли...
Русијо, дакле, велико је твоје
Предодређење! Снажи, трај, одоли!

<Почетком августа 1863>

Његовој светости кнезу А. А. Суворову

Ратничког деде унуче хумано,
Опростите нам, кнеже наш сувисли,
Што људождера руског поздрављамо,
А не питамо Европу шта мисли.

Како да смелост правдамо, гнуснију
Тим што самилост изразисмо оном
Који одржа и спаси Русију,
Све жртвујући позвању пред троном,

Ко одговорност сву, сав труд, и бреме,
Узе на себе, у очајном боју,
И измучено ово јадно племе
Врати у живот, кроз делатност своју —

Који завером изабран за мету
Стаде и стоји, миран у свом раду,
Устук душману, злој лажи на свету,
Насупрот, авај, и домаћем гаду.

Так будь и нам позорною уликой
Письмо к нему от нас, его друзей!
Но нам сдаётся, князь, ваш дед великий
Его скрепил бы подписью своей.

12 ноября 1863

* * *

О, этот Юг, о, эта Ницца!
О, как их блеск меня тревожит!
Жизнь, как подстреленная птица,
Подняться хочет — и не может...
Нет ни полёта, ни размаху —
Висят поломанные крылья,
И вся она, прижавшись к праху,
Дрожит от боли и бессилья...

21 ноября 1864

* * *

Когда на то нет Божьего согласия,
Как ни страдай она, любя,—
Душа, увы, не выстрадает счастья,
Но может выстрадать себя...

Душа, душа, которая всецело
Одной заветной отдалась любви
И ей одной дышала и болела,
Господь тебя благослови!

Он милосердый, всемогущий,
Он, греющий своим лучом
И пышный цвет, на воздухе цветущий,
И чистый перл на дне морском.

11 января 1865

Нек буде нашем сраму доказ читак
Писмо другова у тај тешки час!
Ал, кнеже, дед ваш велики би, ипак,
Потписом својим подржао — нас!

12. новембра 1863.

* * *

О, овај Југ, о, ова Ница!
Како ме, целог, светлост проже!
Ко прострељена, живот, птица,
дићи се жели — и не може..
Нема ни лета, ни размаха —
сломљена крила — куда поћи? —
сљубљена уз прах, и без даха,
дршће од бола и немоћи..

21. новембра 1864.

* * *

Када пристанак сам Бог неће дати,
ма како она волећи зазебе —
душа, вај, неће срећу одстрадати,
ал може саму да одстрада себе..

О душо, душо, што се узне цела,
једној љубави да даш сав свој плам,
што њом си, једном, дисала, болела,
Господ нека те благослови сам!

Он, милосрдан, свемоћан сред света,
он, који греје својим зраком ту,
и цвет раскошни, што зраком уцвета,
и чисти бисер на морскоме дну.

11. јануара 1865.

* * *

Как хорошо ты, о море ночное, —
Здесь лучезарно, там сизо-темно...
В лунном сиянии, словно живое,
Ходит, и дышит, и блещет оно...

На бесконечном, на вольном просторе
Блеск и движение, грохот и гром...
Тусклым сияньем облитое море,
Как хорошо ты в безлюдье ночном!

Зыбь ты великая, зыбь ты морская,
Чей это праздник так празднуешь ты?
Волны несутся, гремя и сверкая,
Чуткие звёзды глядят с высоты.

В этом волнении, в этом сиянье,
Весь, как во сне, я потерян стою —
О, как охотно бы в их обаянье
Всю потопил бы я душу свою...

Январь 1865

* * *

*Est in arundineis modulatio musica ripis**

Певучесть есть в морских волнах,
Гармония в стихийных спорах,
И стройный музыкальный шорох
Струится в зыбких камышах.

Невозмутимый строй во всём,
Созвучье полное в природе, —
Лишь в нашей призрачной свободе
Разлад мы с нею сознаём.

* Есть музыкальный строй в прибрежных тростниках (*лат.*)

* * *

Како си лепо, о, ти, ноћно море,
Овде прозрачно, тамо таме склоно...
Ко живо — светла месечева горе,
А дише, блешти, помера се оно...

Слободно ту у бескрајне просторе
Блесак покрета, грохот и гром уђу...
У загаситом сјају гориш, море,
Како си лепо у ноћном безљуђу...

Мрешности моћна, мрешности без речи,
Чији то празник светкује твој бездан?
Вали се вију, грмећи, светлећи,
Мотри одозго осетљивост звезда.

У узбуђењу, и сијању твари,
Ко у сну неком, сав изгубљен стојим —
О, тако радо у њиној бих чари
Да душу своју утопим и спојим...

Јануар 1865.

* * *

Est in arudineis modulatio musica ripis.*

Склад је у морским таласима,
Склада је сукоб стихија пун,
И хармоничан музички шум
По дрхтавим струји шеварима.

Сав свет у складу спокојном,
Сазвучје пуно у природи,
Само у нашој варљивој слободи
Упознајемо несклад с њом.

* Има музике неке у приобалној шаши (лат.)

Откуда, как разлад возник?
И отчего же в общем хоре
Душа не то поёт, что море,
И ропщет мыслящий тростник?

11 мая 1865

* * *

Молчит сомнительно Восток,
Повсюду чуткое молчанье...
Что это? Сон иль ожиданье,
И близок день или далёк?
Чуть-чуть белеет темя гор,
Ещё в тумане лес и доли,
Спят города и дремлют сёлы,
Но к небу подымите взор...

Смотрите: полоса видна,
И, словно скрытной страстью рдея,
Она всё ярче, всё живее —
Вся разгорается она —
Ещё минута, и во всей
Неизмеримости эфирной
Раздастся благовест всемирный
Победных солнечных лучей...

29 июля 1865

Накануне годовщины 4 августа 1864 г.

Вот бреду я вдоль большой дороги
В тихом свете гаснущего дня...
Тяжело мне, замирают ноги...
Друг мой милый, видишь ли меня?

Всё темней, темнее над землею —
Улетел последний отблеск дня...
Вот тот мир, где жили мы с тобою,
Ангел мой, ты видишь ли меня?

Како, одакле, несклад изби?
И због чега у општем хору
Не пева душа што пева море,
И ропће трска која мисли?

11. маја 1865.

* * *

У сумњи ћути Исток цео,
Свуда ћутање јасно траје.
Ишчекивање, ил сан: шта је?
Близ или далек дан је бео?
Једва се бели теме горе,
Магла је шуму сву однела,
Спију градови, до и села,
Ал подигните поглед горе...

Гле: ко да нека трака сева,
Ко скритом страшћу да се руји,
Све јаркије и живље струји —
У целости се разгорева —
Још минут, и у целој равни
Безмерних сфера тог немира
Блавест креће сред свемира
Победних зрака осунчаних...

29. јула 1865.

Уочи годишњице 4. августа 1864.

Лутајући друмом испод свода,
Тихим светом кроз вечерњи хлад,
Тешко ми је, све спорије ходам...
Мила моја, видиш ли ме сад?

Све моћнија тама земљу купа,
Задњи блесак предосећа пад...
Ево света где живесмо скупа,
Анђеле мој, видиш ли ме сад?

Завтра день молитвы и печали,
Завтра память рокового дня...
Ангел мой, где б души ни витали,
Ангел мой, ты видишь ли меня?

3 августа 1865

* * *

Как неожиданно и ярко,
На влажной неба синеве
Воздушная воздвиглась арка
В своём минутном торжестве!
Один конец в леса вонзила,
Другим за облака ушла —
Она полнеба обхватила
И в высоте изнемогла.

О, в этом радужном виденье
Какая нега для очей!
Оно дано нам на мгновенье,
Лови его — лови скорей!
Смотри — оно уж побледнело,
Ещё минута, две — и что ж?
Ушло, как то уйдёт всецело,
Чем ты и дышишь, и живёшь.

5 августа 1865

* * *

Ночное небо так угрюмо,
Заволокло со всех сторон.
То не угроза и не дума,
То вялый, безотрадный сон.
Одни зарницы огневые,
Воспламеняясь чередой,
Как демоны глухонемые,
Ведут беседу меж собой.

Сутра — час је за молитву, скрушен,
Подсећање на судбински јад...
Отуд, где су починуте душе,
Анђеле мој, видиш ли ме сад?

3. августа 1865.

* * *

Ненадно, ко сјај руке дуге,
По дотадашњем небу мутном,
Гледај — диже се светлост дуге,
У блештавиду свом тренутном.
Удари спреда шуму ножем,
Други је крај за облак скрила.
Пола је неба обухватила,
А у висини изнеможе.

Причином дуге, вид што прену,
Милост бди — ако поглед дигнеш.
Дата је она тек на тренут,
Па улови је — чим пре стигнеш!
Види — већ бледи, неком тугом,
Још минут-два, и — нема више!
Нестаје као и све друго,
Са чим ти живиш још, и дишеш.

5. августа 1865.

* * *

Ноћни се скути неба стисли,
Са свију страна бездан згурен:
То није претња, нит су мисли,
Већ само сан је, лењ и тмуран.
И само муња што изрони
За њом и друге, па по реду,
Глувонеме као демони
Мећ собом разговор поведу.

Как по условленному знаку,
Вдруг неба вспыхнет полоса,
И быстро выступят из мраку
Поля и дальние леса.
И вот опять всё потемнело,
Всё стихло в чуткой темноте —
Как бы таинственное дело
Решалось там — на высоте.

18 августа 1865

* * *

Нет дня, чтобы душа не ныла,
Не изнывала б о былом,
Искала слов, не находила,
И сохла, сохла с каждым днём, —

Как тот, кто жгучею тоскою
Томился по краю родном
И вдруг узнал бы, что волною
Он схоронён на дне морском.

23 ноября 1865

* * *

Когда сочувственно на наше слово
Одна душа отозвалась —
Не нужно нам возмездия иного,
Довольно с нас, довольно с нас...

12 апреля 1866

Князю Суворову

Два разнородные стремленья
В себе соединяешь ты:

Као на условљене знаке
Одједном сине бледа румен,
Те хитро искоче из мрака
И поља и далеке шуме.
Па опет мир, тишина само
У овој танкоћутној тмини,
Ко да се нешто тајно тамо
Решава баш сад — на висини...

18. августа 1865.

* * *

Ни дана душа да не јечи,
За прошлoшћу не ропће, раном,
Не иште реч, и нигде речи,
И сахне, сахне, сваким даном —

Ко онај, који посустало
Жељкује родни крај у сну,
Да сазна, нагло, да је валом
Погребен он на морском дну.

23. новембра 1865.

* * *

Кад самилосно нашу реч упије
 Једна душа и један глас —
Не треба нама освете друкчије,
 Доста од нас, доста од нас...

12. априла 1866.

Кнезу Суворову

Уједињујеш два стремљења
у себи, сасвим различита:

Юродство без душеспасенья
И шутовство без остроты.

Сама природа, зная, хотела
Тебя устроить и обречь
На безответственное дело,
На безнаказанную речь.

< 1866 >

* * *

На гробовой его покров
Мы, вместо всех венков, кладём слова простые:
Не много было б у него врагов,
Когда бы не твои, Россия.

2 сентября 1866

* * *

Когда дряхлеющие силы
Нам начинают изменять
И мы должны, как старожилы,
Пришельцам новым место дать, —

Спаси тогда нас, добрый гений,
От малодушных укоризн,
От клеветы, от озлоблений
На изменяющую жизнь;

От чувства затаённой злости
На обновляющийся мир,
Где новые садятся гости
За уготованный им пир;

От жёлчи горького сознанья,
Что нас поток уж не несёт
И что другие есть призванья,
Другие вызваны вперёд;

Јуродивост без душеспасења
и дворску лудост без ризика.

То природа је сама хтела
да те осуди, кад те створи,
на неразборност твојих дела,
на некажњивост тог што збориш

< 1866 >

* * *

Покровац гробни његов, данас,
Место венаца, реч проста нек боји:
Не би имао он много душмана,
Да, Русијо, не беху твоји.

2. септембра 1866.

* * *

Када снага слаби, и заmine
И издаје нас све што знамо,
И ми морамо, ко старине,
Место новима да предамо —

Спаси нас тада, добри душе,
Од прекора што отров бризга,
Од клевете, од злобе рушне
Због тог живота што нас изда;

Од осећања скриве злости
На обновљени света час,
Док заседају нови гости
На припремљени пир без нас;

Од горке свести и познања
Што нас не носи, већ, ток ватрен,
Што има других, сад, позвања,
И што су други звани напред.

Ото всего, что тем задорней,
Чем глубже крылось с давних пор,
И старческой любви позорней
Сварливый старческий задор.

<Начало сентября 1866>

* * *

Умом Россию не понять,
Аршином общим не измерить:
У ней особенная стать —
В Россию можно только верить.

28 ноября 1866

* * *

Ты долго ль будешь за туманом
Скрываться, Русская звезда,
Или оптическим обманом
Ты обличишься навсегда?

Ужель навстречу жадным взорам,
К тебе стремящимся в ночи,
Пустым и ложным метеором
Твои рассыплются лучи?

Всё гуще мрак, всё пуще горе,
Всё неминуемей беда —
Взгляни, чей флаг там гибнет в море,
Проснись — теперь иль никогда...

20 декабря 1866

Дуго скривани, разлог прави,
Испољи се ко глупља живост —
И срамнија је од љубави
Старца, старачка заједљивост.

<Почетком септембра 1866>

* * *

Русију умом појмити нећеш,
Свеопшти аршин њу не прати.
Русија к друкчем циљу креће,
У њу тек можеш — веровати.

28. новембра 1866.

* * *

Зар ћеш се дуго за маглином
Скривати, руска звездо наша,
Ил ћеш оптичке варке, тмином,
Заувек лик да опонашаш?

Жудним зенама, без одмора
Што стреме ти за ноћних сати,
Зар ће ко лажног метеора
Твоји се зраци расипати?

Све гушћи мрак је, свет што клоне
Неминовније злу је рад —
Где, чији стег у мору тоне,
Буди се — никад или сад.

20. децембра 1866.

ДЫМ

Здесь некогда, могучий и прекрасный,
Шумел и зеленел волшебный лес, —
Не лес, а целый мир разнообразный,
Исполненный видений и чудес.

Лучи сквозили, трепетали тени;
Не умолкал в деревьях птичий гам;
Мелькали в чаще быстрые олени,
И ловчий рог взывал по временам.

На перекрёстках, с речью и приветом,
Навстречу нам, из полутьмы лесной,
Обвеянный каким-то чудным светом,
Знакомых лиц слетался целый рой.

Какая жизнь, какое обаянье,
Какой для чувств роскошный, светлый пир!
Нам чудились нездешние созданья,
Но близок был нам этот дивный мир.

И вот опять к таинственному лесу
Мы с прежнею любовью подошли.
Но где же он? Кто опустил завесу,
Спустил её от неба до земли?

Что это? Призрак, чары ли какие?
Где мы? И верить ли глазам своим?
Здесь дым один, как пятая стихия,
Дым — безотрадный, бесконечный дым!

Кой-где насквозь торчат по обнажённым
Пожарищам уродливые пни,
И бегают по сучьям обожжённым
С зловещим треском белые огни...

Нет, это сон! Нет, ветерок повеет
И дымный призрак унесёт с собой...
И вот опять наш лес зазеленеет,
Всё тот же лес, волшебный и родной.

25 апреля 1867

Дим

Овде је некад, предивна и јака,
Заленила се и хујала шума —
Не шума, један свет разнолик, макар
Сада испуњен и привиdom ума.

Зраци шараху и трептаху сени,
Не престајаше с грана птичји пој,
Промицали су кроз честе јелени,
Ловачки рог би просуо зов свој.

На раскршћима, с поздравом далеким,
Из полутаме, у сусрет, под крошњом,
Чудесним сјајем овејано неким,
Познатих лица збрало би се мноштво.

Какав то живот би, уз какве чари,
Уз пир, уз раскош, и уз руке стисак!
Привиђали смо неовдашње ствари,
Ал тај свет дивни био нам је близак.

И ево, опет, у тајанствен гуштик,
С истом љубављу пређашњом, стигосмо.
Али где је шума? Ко завесу спусти
Од неба до тла, затајивши простор?

Шта је то? Авет, каква чаролија?
Где смо? Да л'оку веровати свом?
Овде дим само, ко нова стихија,
Тмурни, бескрајни дим има свој дом!

Понегде штрче наги, ко сложени
Обогаљени пањеви пожаром,
По суварцима јуре обоженим
Беле ватрице са злослутном паром...

Не, то је мора! Ветрић ће да крене,
И ево, авет дима хујем одне...
И опет наше шуме се зелене,
Исте те шуме, чаробне и родне...

25. априла 1867.

* * *

«И дым отечества нам сладок и приятен!» —
Так поэтически век прошлый говорит.
А в наш — и сам талант всё ищет в солнце пятен,
И смрадным дымом он отечество коптит!

<Конец апреля 1867>

Славянам [1]

Привет вам задушевный, братья,
Со всех Славянщины концов,
Привет наш всем вам, без изъятия!
Для всех семейный пир готов!
Недаром вас звала Россия
На праздник мира и любви;
Но знайте, гости дорогие,
Вы здесь не гости, вы — свои!

Вы дома здесь, и больше дома,
Чем там, на родине своей, —
Здесь, где господство незнакомо
Иноязыческих властей,
Здесь, где у власти и подданства
Один язык, один для всех,
И не считается Славянство
За тяжкий первородный грех!

Хотя враждебною судьбиной
И были мы разлучены,
Но всё же мы народ единый,
Единой матери сыны;
Но всё же братья мы родные!
Вот, вот что ненавидят в нас!
Вам не прощается Россия,
России — не прощают вас!

Смущает их, и до испугу,
Что вся славянская семья

* * *

«И дим је отечества сладак, и прија нама!»
Тако прошли век збори с песништвом својим свим.
У нашем — и сам таленат сунце види с пегама,
И отечеством шири смрдљиву чађ, и дим!

<Крајем априла 1867>

Словенима [1]

Поздрав, Словени! Јер нас има
Из свих крајева — ко слив река.
Без изузетка, поздрав свима!
Пир породични све вас чека!
Русија позва вас, па хајте
На празник мира, ко у дом;
Јер, гости драги наши, знајте,
Ви сте не гости — већ на свом!

Кући сте, овде, с више права,
Но у крај родни кад се уђе,
Ту вас надмоћ не понижава
Инојезичне власти туђе,
Већ поданици и власт један
Језик говоре, сваком одан:
На словенство се ту не гледа
Ко на грех тешки, првородан!

Мада судбином раздвојени
Испред душманске вечне хајке,
Ми смо сви народ јединствени,
И синови смо једне мајке;
Ипак смо браћа, нека знају!
Зато нас мрзе, сви, у глас!
Русију вама не праштају,
Нит ће Русији икад — вас!

Збуњује њих у плашном кругу,
Да ће словенска земља сва,

В лицо и недругу и другу
Впервые скажет: «Это я!»
При неотступном вспоминанье
О длинной цепи злых обид
Славянское самосознание,
Как Божья кара, их страшит!

Давно на почве европейской,
Где ложь так пышно разрослась,
Давно наукой фарисейской
Двойная правда создалась:
Для них — закон и равноправность,
Для нас — насилие и обман,
И закрепила стародавность
Их как наследие славян.

И то, что длилось веками,
Не истощилось и поднесь,
И тяготееет и над нами —
Над нами, собранными здесь...
Ещё болит от старых болей
Вся современная пора...
Не тронута Коссово поле,
Не скрыта Белая Гора!

А между нас — позор немалый, —
В славянской, всем родной среде,
Лишь тот ушёл от их опалы
И не подвергся их вражде,
Кто для своих всегда и всюду
Злодеем был передовым:
Они лишь нашего Иуду
Честят лобзанием своим.

Опально-мировое племя,
Когда же будешь ты народ?
Когда же упразднится время
Твоей и розни и невзгод,
И грянет клич к объединенью,
И рухнет то, что делит нас?..

У лице другу и недругу
Први пут рећи: «То сам ја!»
Уз подсећања тврду пест
На низ увреда, рана наших,
Словенска виша самосвест
Као божја их казна плаши!

Одавно на тлу европејском,
Где лаж упорно тако траје,
Давно, науком фарисејском,
Двоструки аршин истина је:
За њих – закон и равноправност,
За нас – сила и неистина,
И влада сад ко староставност:
То је словенска, сва, баштина.

И то што траја вековима,
Не сахне, него траје адски:
Надноси се над нама свима
Што се сабрасмо овде, братски...
Још стара бољка обухвата
Сву савременост, као мора...
Косово поље ван дохвата,
Ненамирена Бела Гора!

А међу нама – стид је рећи –
Кроз наш словенски, родни крај,
Избеже њихов јед све већи,
Избеже ругло само тај
Ко је за своје увек, свугде,
Напредна хуља – из те касте:
Они једино наше Јуде
Пољупцем својим хладним часте.

Ти, понижено светско племе,
Кад ће постати народ браћа?
Кад ће престати црно време
Твоје неслоге и недаћа,
Гранути зов на уједињење,
И пасти то што дели нас?

Мы ждём и верим Провиденью —
Ему известны день и час...

И эта вера в правду Бога
Уж в нашей не умрёт груди,
Хоть много жертв и горя много
Ещё мы видим впереди...
Он жив — Верховный Промыслитель,
И суд Его не оскудел,
И слово *Царь-Освободитель*
За русский выступит предел...

<Начало мая 1867>

Славянам [2]

*Man muß die Slaven an die Mauer drücken**

Они кричат, они грозятся:
«Вот к стенке мы славян прижмём!»
Ну, как бы им не оборваться
В задорном натиске своём!..

Да, стенка есть — стена большая, —
И вас не трудно к ней прижать.
Да польза-то для них какая?
Вот, вот что трудно угадать.

Ужасно та стена упруга,
Хоть и гранитная скала, —
Шестую часть земного круга
Она давно уж обошла...

Её не раз и штурмовали —
Кой-где сорвали камня три,
Но напоследок отступали
С разбитым лбом богатыри...

* Славян надо прижать к стене (*нем.*)

Чекамо с вером провиђење —
Њему су знани дан и час...

У правду бога вера права
Неће умрети на тој стази,
Мада жалости и жртава
Биће у оном што долази...
Жив је врховни ум. Неспречив,
Суд његов слабост искупиће,
«Ослободилац-цар» — те речи
Ван руске међе иступиће.

<Почетком маја 1867>

Словенима [2]

*Man muß die Slaven an die Mauer drücken**

Вичу, и сваки од њих прети:
«Словене уза зид, у слом!»
Па како им се не одупрети
При потиснућу срамном том!

Да, зид постоји — велик, строг —
И прибити вас није тешко.
Ал каква корист им од тог?
Не схватам, мора бити грешком.

Страшно савитљив зид је тај,
Нек стена је и од мрамора —
Шестину земног круга, знај,
Давно загради, све до мора...

Нису га једном нападали,
Понегде збаце камен-два,
Ал напослетку свак зажали,
Бежи, сломљена, војска сва...

* Словене ваља притерати уза зид (*нем.*)

Стоит она, как и стояла,
Твердыней смотрит боевой:
Она не то чтоб угрожала,
Но... Каждый камень в ней живой...

Так пусть же бешеным напором
Теснят вас немцы и прижмут
К её бойницам и затворам, —
Посмотрим, что они возьмут!

Как ни бесись вражда слепая,
Как ни грози вам буйство их,
Не выдаст вас стена родная,
Не оттолкнёт она своих.

Она расступится пред вами
И, как живой для вас оплот,
Меж вами станет и врагами
И к ним поближе подойдёт.

11-16 мая 1867

* * *

Напрасный труд — нет, их не вразумишь, —
Чем либеральней, тем они пошлее,
Цивилизация для них фетиш,
Но недоступна им её идея.

Как перед ней ни гнитесь, господа,
Вам не снискать признанья от Европы:
В её глазах вы будете всегда
Не слуги просвещения, а холопы.

Май 1867

Стоји и неће да се свали,
Тврдоћом бојном гледа, сив:
Не угрожава никог, али...
Сваки је кам у њему жив.

И нек обесним напорима
Гоне вас Немци на робију,
По суду и по затворима —
Ал шта ће тиме да добију!

Ма како мржња бесни до дна,
Ма како прети обест хорде —
Неће вас дати земља родна,
И одрећи се неће својте.

Отвориће се вама свима,
Ослонац живи у недаћи,
Стаће за вас, и душманима
Приблизити се и примаћи.

11-16. маја 1867.

* * *

Труд залуд — нећеш њих да опаметиш,
Већи либерали — угурсузи већи.
Цивилизација — за њих је тек фетиш,
Идеју њену не могу досећи.

Господо, шије ма колико свили,
Неће признати вас Европа стара:
Бићете увек за њу што сте били —
Не слуге просвете, већ шљам и фукара.

Мај 1867.

* * *

Lorsqu'un noble prince, en ces jours de démence,
Decort de sa main le bourreau des chrétiens, —
Pourrait-on dire encore, ainsi qu'aux temps anciens:
«Honny soit qui mal y pense»?

<Середина июля 1867>

* * *

Как ни тяжёл последний час —
Та непонятная для нас
Истома смертного страдания, —
Но для души ещё страшней
Следить, как вымирают в ней
Все лучшие воспоминанья...

14 октября 1867

* * *

Опять стою я над Невой,
И снова, как в былые годы,
Смотрю и я, как бы живой,
На эти дремлющие воды.

Нет искр в небесной синеве,
Всё стихло в бледном обаянье,
Лишь по задумчивой Неве
Струится лунное сиянье.

Во сне ль всё это снится мне,
Или гляжу я в самом деле,
На что при этой же луне
С тобой живые мы глядели?

Июнь 1868

* * *

Када принц племенити, у ове дане лудила,
Крвника над хришћанима овенчава у срећи —
Да л можемо, још увек, рећи, ко некад, људима:
«Застидите се на зло и мислећи?»

<Средином јула 1867>

* * *

Ма како био задњи час
Тежак, несхватљив за све нас,
Кад смрт је надвијена,
Још страшнији су души сати
Док умирање прати
Свих дивних успомена...

14. октобра 1867.

* * *

Над Невом опет тебе чекам,
И опет гледам, као некад,
Као жив да сам и ја овде,
Ове сањиве, кротке воде.

Ватара нема небом седим,
И у тишини чар сва бледи,
По замишљеној Неви само
Трепери месец хладним пламом.

Да ли ме сан то вара чарно,
Ил све што гледам бива стварно:
На месечини све то, отуд,
Посматрах, с тобом, у животу?

Јун 1868.

Михаилу Петровичу Погодину

Стихов моих вот список безобразный —
Не заглянув в него, дарю им вас.
Не совладал с моею ленью праздной,
Чтобы она хоть вскользь им занялась...

В наш век стихи живут два-три мгновенья,
Родились утром, к вечеру умрут...
О чём же хлопотать? Рука забвенья
Как раз свершит свой корректурный труд.

<Конец августа 1868>

* * *

Печати русской доброты,
Как всеми вами, господа
Тошнит её — но вот беда,
Что дело не дойдёт до рвоты.

<1868>

* * *

Нам не дано предугадать,
Как слово наше отзовется,
И нам сочувствие дается,
Как нам дается Благодать.

27 февраля 1869

* * *

Две силы есть — две роковые силы,
Всю жизнь свою у них мы под рукой
От колыбельных дней и до могилы, —
Одна есть Смерть, другая — Суд людской.

Михајлу Петровичу Погодину

Стихова мојих списак ружни хоћу
Да вам подарим. Преправке не правим:
Не изборих се с мојом лењивошћу
Да се бар овлаш њима позабавим.

Стихове наш век одмах затрпава,
Роде се сјутра, мру пред ноћну уру...
И чему брига? Рука заборави
Баш како треба ради коректуру.

<Крајем августа 1868>

* * *

Ћуд руске штампе што вам се уклања,
Господо, ко и вама, с прве руке
Носи мучнину њој — ал ето муке,
Ствар никако да дође до бљувања.

<1868>

* * *

Познања трен нам није дат
Кад ће речи нам да засјаје,
И признање се нама даје
Као небеска Благодат.

27. фебруара 1869.

* * *

Две силе има — две судбинске снаге,
Под њима сав је живот наш, и труд,
Од дана дечјих све до гробне влаге —
Једна је Смрт, а друга — људски Суд.

И та и тот равно неотразимы,
И безответственны и тот и та,
Пощады нет, протесты нетерпимы,
Их приговор смыкает всем уста...

Но Смерть честней — чужда лицепрятью,
Не тронута ничем, не смущена,
Смирненную иль ропщущую братью —
Своей косою равняет всех она.

Свет не таков: борьбы, разноголосья —
Ревнивый властелин — не терпит он,
Не косит сплошь, но лучшие колосья
Нередко с корнем вырывает вон.

И горе ей — увы, двойное горе, —
Той гордой силе, гордо-молодой,
Вступающей с решимостью во взоре,
С улыбкой на устах — в неравный бой,

Когда она, при роковом сознанье
Всех прав своих, с отвагой красоты,
Бестрепетно, в каком-то обаянье
Идёт сама навстречу клеветы,

Личиною чела не прикрывает,
И не даёт принизиться челу,
И с кудрей молодых, как пыль, свевает
Угрозы, брань и страстную хулу, —

Да, горе ей — и чем простосердечней,
Тем кажется виновнее она...
Таков уж свет: он там бесчеловечней,
Где человечно-искренней вина.

Март 1869

Ни она, ни он, немају лик, посед,
Неодговорни, ниједно не суста,
Поштеде нема, протест не подносе,
Пресуда њина сваком склапа уста...

Ал смрт, часнија – лицемерју туђа,
Нетронута ни бедом, ни због трона,
Смирену ил не, браћу, до безљуђа
Води – уравни својом косом она.

Свет није такав: трвења, невоље –
Владар завидљив – не трпи ни дан,
Не коси исто, већ боље класове
Неретко, чупа, из корена, ван.

И тешко њој – вај, двоструко је теже
Тој гордој сили, младој и ван реда,
Кад са одлучним оком не подлеже,
С осмехом ступа у бој без изгледа.

Кад она, схватив познањем младости,
Сва права своја, лепоти узлети
Неуздрхтало, у очараности,
И сама крене у сусрет клевети,

Када не скрива ласком чело више,
И понижење не допушта челу,
И с власи младих, ко прашину, брише
Све претње, псовке и увреду врелу –

Да, тешко њој – што срцем простија је,
Тиме се чини да је више крива...
Јер свет је такав: нељудски постаје
Где људски искрен разлог кривње бива.

Март 1869.

* * *

Природа — Сфинкс. И тем она верней
Своим искусом губит человека,
Что, может статься, никакой от века
Загадки нет и не было у ней.

Август 1869

* * *

Как нас ни угнетай разлука,
Но покоряемся мы ей —
Для сердца есть другая мука,
Невыносимей и больней.

Пора разлуки миновала,
И от неё в руках у нас
Одно осталось покрывало,
Полупрозрачное для глаз.

И знаем мы: под этой дымкой
Всё то, по чём душа болит,
Какой-то странной невидимкой
От нас таится — и молчит.

Где цель подобных искушений?
Душа невольно смущена,
И в колесе недоумений
Вертится нехотя она.

Пора разлуки миновала,
И мы не смеем, в добрый час,
Задеть и сдёрнуть покрывало,
Столь ненавистное для нас!

14 октября 1869

* * *

Природа – сфинкс је. И тим сигурније
Опитом својим порази човека
Јер никаква се, можда, загонетка
Од памтивека у њој и не крије.

Август 1869.

* * *

Растанак боли – шта је ту је,
Покоримо се, и ти и ја,
Јер срце друга мука трује,
Несношљивија и болнија.

Мину растанак, ал се свео:
У дланима, од безњенице
Оста прекривка само – вео
Полупрозрачан за зенице.

И знамо: под тим велом, с кринком
Све је што душу болно мути,
Некаквом чудном невидимком
Од нас се крије – и све ћути.

Где је циљ таквим оковима?
Збуну се душа, и премеће,
С недоумице точковима
Врти се, чак и ако неће.

Трен растнка је одлебдео,
А не смемо, у добар час,
Стргнути – чак ни таћи, вео,
Толико мрзак, туђ за нас!

14. октобра 1869.

К. Б.

Я встретил вас — и всё былое
В отжившем сердце ожило;
Я вспомнил время золотое —
И сердцу стало так тепло...

Как поздней осени порою
Бывают дни, бывает час,
Когда повеет вдруг весною
И что-то встрепенётся в нас, —

Так, весь обвеян дуновеньем
Тех лет душевной полноты,
С давно забытым упоеньем
Смотрю на милые черты...

Как после вековой разлуки,
Гляжу на вас, как бы во сне, —
И вот — слышнее стали звуки,
Не умолкавшие во мне...

Тут не одно воспоминанье,
Тут жизнь заговорила вновь, —
И то же в вас очарованье,
И та ж в душе моей любовь!..

26 июля 1870

Два единства

Из переполненной Господним гневом чаши
Кровь льётся через край, и Запад тонет в ней.
Кровь хлынет и на вас, друзья и братья наши!
Славянский мир, сомкнись тесней...

«Единство, — возвестил оракул наших дней, —
Быть может спаяно железом лишь и кровью...»
Но мы попробуем спаять его любовью, —
А там увидим, что прочней...

Сентябрь 1870

К. Б.

Срео сам вас — и прошлост сва
У истрошеном срцу живну;
Сетих се златног доба ја —
Осети срце ватру дивну.

Тако у позној, у јесени
Има дана и бива час,
Кад се пролећем све осени,
И струјне нешто усред нас —

Тако, обузет старим слављем,
Добом пуноте без границе,
Уз опој, давно заборављен
Посматрах опет ваше лице...

Ко по растанку вековитом,
Гледам вас, као у обрису —
И чујнији су звуци, притом,
Који замукли никад нису...

То није само успомена,
Прозбори живот, међе сруши —
Јер чар је ваша без промена,
Иста љубав у мојој души!

26. јула 1870.

Два јединства

Из ове препуњене господњим гневом чаше
Крв липти врх обода, Запад тоне и гњије.
Линуће крв и на вас, браћо, и на све ваше!
Словенски свете, збиј се тесније...

Јединство — наговести оракул наших дана —
Никло гвожђем и крвљу, можда, у страху дршће.
Ал за нас нек га сазда тек љубав изабрана:
Па да видимо шта је чвршће.

Септембар 1870.

* * *

Чему бы жизнь нас ни учила,
Но сердце верит в чудеса:
Есть нескүдеющая сила,
Есть и нетленная краса.

И увядание земное
Цветов не тронет неземных,
И от полуденного зноя
Роса не высохнет на них.

И эта вера не обманет
Того, кто ею лишь живет,
Не всё, что здесь цвело, увянет,
Не всё, что было здесь, пройдёт!

Но этой веры для немногих
Лишь тем доступна благодать,
Кто в искушеньях жизни строгих.
Как вы, умел, любя, страдать,

Чужие врачевать недуги
Своим страданием умел,
Кто душу положил за други
И до конца всё претерпел.

<Начало ноября 1870>

* * *

Брат, столько лет сопутствовавший мне,
И ты ушел, куда мы все идём,
И я теперь на голой вышине
Стою один, — и пусто всё кругом.

И долго ли стоять тут одному?
День, год-другой — и пусто будет там,
Где я теперь, смотря в ночную тьму
И — что со мной, не сознавая сам...

* * *

Ма чему учи живот груби,
У чуда срце још се куне;
Постоји сила што не губи,
Има лепота што не труне.

Већење земне коби гневне
Неземно цвеће и не такне,
И од врелине поподневне
Роса цветова не усахне.

Не издаје стуб вере наше
Оног ко живи њеном моћи,
Неће свенути све што цваше,
Ни све што беше овде, проћи!

Ал та је вера за немноге,
Благодет само оном дата,
Ко у кушњама судбе строге,
Волећи, знаде да пострада,

Туђој невољи ко помаже,
Својим страдањем ко истраја,
За друге душу ко залаже
И ко претрпи све до краја.

<Почетком новембра 1870>

* * *

Брате, сапутниче кроз време једини,
И ти оде тамо куда сви идемо:
Стојим сад, самотан, на пустој ледини,
И све око мене пусто је и немо.

Колико ћу овде да стојим уморно?
За дан, за годину — живот ће ми стати
У таму кроз коју сад пиљим упорно.
Шта ће са мном бити ја то нећу знати.

Бесследно всё — и так легко не быть!
При мне иль без меня — что нужды в том?
Всё будет то ж — и вьюга так же выть
И тот же мрак, и та же степь кругом.

Дни сочтены, утрат не перечесть,
Живая жизнь давно уж позади,
Передового нет, и я, как есть,
На роковой стою очереди.

11 декабря 1870

* * *

Корабль в густом сыром тумане
Как бы затерянный стоит...
Недавней бурей в океане
Компас изломанный молчит.
И цепи якорей порвались...
Течение ж всё несёт, несёт...
Бросают поминутно лот,
Уже на камни натыкались...
Друг друга — подле не видать.
Ужель, о Боже, погибать!..
И в экипаже — ужас дикий...
А мгла густей и всё густей,
И глухо раздаются в ней
Пловцов зывания и клики...
Спаси их, Господи, спаси!
Пошли ты им в сей час великий
Хоть луч единый с небеси.

< 1870 >

* * *

От жизни той, что бушевала здесь,
От крови той, что здесь рекой лилась,
Что уцелело, что дошло до нас?
Два-три кургана, видимых поднесь...

О, како је лако одједном — не бити!
Са мном, ил без мене, то важно и није.
Мењава ће иста мраком се орити
И иста ће степа около да бдије.

Протраћене дане губитак не броји,
Проживе се живот у нужноме следу.
Будућности нема. И, како ствар стоји,
Ја сам, чини ми се, следећи на реду.

11. децембра 1870.

* * *

Брод је у магли влажној, густој,
Изгубљеноме прети пропаст...
Ланци су сидра трошни, уз то
Сломљен је некад тачни компас...
Носе га вали, бесно пене...
Крму бацају некуд, мимо.
Наилазисмо већ на стене...
Један другога не видимо.
Зар Боже, следи погибао! —
И међ посадом — ужас, опет...
Магла — густа, све гушћа, као
Да служи да се у њој стопе
Крици морнара с тамом ноћном...
Спаси, Господе, мрву меса!
Пошаљи, у свом часу моћном
Један једини зрак с небеса.

<1870>

* * *

Од тог живота што овде хучаше,
Од крви те што лила је ко река,
Дотраја л ишта до времена нашег?
Две ил три хумке, као знамен века...

Да два-три дуба выросли на них,
Раскинувшись и широко и смело.
Красуются, шумят, — и нет им дела,
Чей прах, чью память роют корни их.

Природа знать не знает о былом,
Ей чужды наши призрачные годы,
И перед ней мы смутно сознаём
Себя самих — лишь грёзою природы.

Поочерёдно всех своих детей,
Свершающих свой подвиг бесполезный,
Она равно приветствует своей
Всепоглощающей и миротворной бездной.

17 августа 1871

* * *

Мир и согласие между нас
Сказались с первого же дня, —
Поздравим же, перекрестясь,
Тебя со мной, с тобой меня.

21 апреля 1872

* * *

Всё отнял у меня казнящий Бог:
Здоровье, силу воли, воздух, сон,
Одну тебя при мне оставил Он,
Чтоб я Ему ещё молиться мог.

Февраль 1873

Разбокорени широко и смело,
Ту два-три храста, израсла, још бдију,
Свуд шепуре се шуме — њино дело
Корени прахом сећања не рију.

Природа, значи, за прошлст не хаје;
Туђе јој наше време је што оде.
Ми сазнајемо, пред њом, кроз вапаје,
Тек саме себе — ко варку природе.

Сву своју децу, утврђено, редно,
Пушта да сврше бескорисна славља,
Једнако све нас поздрављајућ ледно
Безданом који гута и обнавља.

17. августа 1871.

* * *

Слогу и мир да прославимо
Успе нам још и с првим даном —
Прекрстивши се, поздравимо
Мене са тобом — тебе са мнош.

21. априла 1872.

* * *

Све ми одузе, казном, Бог охоли:
здравље, сан, ваздух, снагу да ме прене,
и само тебе остави уз мене,
да бих могао, још, да му се молим.

Фебруар 1873.

[Французские стихотворения]

* * *

Устали мы в пути, и оба на мгновенье
Присели отдохнуть и ощутить смогли,
Как осенили нас одни и те же тени,
И тот же горизонт мы видели вдали.

Но времени поток бежит неумолимо.
Соединив на миг, нас разлучает он.
И скорбен человек, и силою незримой
Он в бесконечное пространство погружён.

И вот теперь, мой друг, томит меня тревога:
От тех минут вдвоём какой остался след?
Обрывок мысли, взгляд... Увы, совсем немного!
И было ли всё то, чего уж больше нет?

* * *

Как зыбок человек! Имел он очертанья —
Их не заметили. Ушёл — забыли их.
Его присутствие — едва заметный штрих.
Его отсутствие — пространство мирозданья.

* * *

Тяжёлый небосвод окутан ранней мглою.
Упрятана река под ледяной покров,
И гонит зимний вихрь, не знающий покоя,
Пыль снежную вдоль смутных берегов.

Вот море наконец замёрзло. Скрылся где-то
Тревожный мир живых, мир бурный, грозовой,
И полюс северный при тусклых вспышках света
Баюкает любимый город свой.

* * *

Как робко любящее сердце! Как с годами
Оно всё более охвачено тоской!
И время я прошу: о, не беги, стой!
Ведь может каждый миг стать бездной между нами —
Между тобой и мной.

Неумолимый страх, гнетущая тревога
Легли на сердце мне и жгут его огнём.
Я слишком долго жил, дней прошлых слишком много, —
Так пусть твоя любовь не будет прошлым днём.

* * *

Вам, изливающим из глубины ночной
Свой непорочный свет, чья сущность неизменна, —
О звёзды, слава вам! Сияя красотой,
Не ведаете вы ни дряхлости, ни тлена.

А люди призрачны... Топча земную твердь,
В один и тот же миг живя и умирая,
На вас глядят они, идущие на смерть,
Бессмертный свой привет вам, звёзды, посылая.

* * *

Вверх по теченью вашей жизни
Иду, когда внимаю вам,
Иду к неведомой отчизне,
К первоначальным родникам.

Как здесь легко! Какие тайны
Сокрыты в этих берегах!
Как ласков свет необычайный,
Разлитый в смутных небесах!

Как благостно цветов дыханье,
Как ярка синева волны,
Какие нежные мечтанья
Лазурью вод отражены!

Непонятое детство ваше
Вы раскрывали предо мной,
И всё вокруг казалось краше,
Незримой веяло весной.

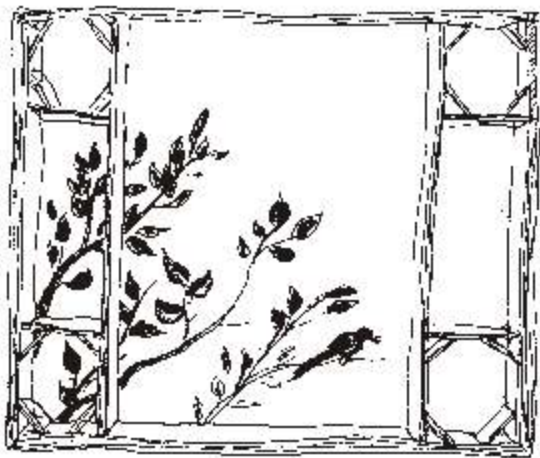
* * *

Христианский король перед всем белым светом
Решил палача христиан наградить.
Так можно ли, как в старину, говорить:
«Стыдись, подумавший плохо об этом»?

Перевод М. Кудинова

*Нет, это сон! Нет, ветерок повеет
И дымный призрак унесёт с собой...
И вот опять наш лес зазеленеет,
Всё тот же лес, волшебный и родной.*

*Не, то је мора! Ветрић ће да крене,
И ево, авет дима хујем одне...
И опет наше шуме се зелене,
Исте те шуме, чаробне и родне...*

Об авторе

Фёдор Иванович Тютчев (1803-1873) – русский поэт и публицист. Певец сокровенных, стихийных порывов души и одухотворённой, страдающей мысли, стремящейся в беспредельность мироздания. Он смятенно сознаёт быстротечность и призрачность всего земного, напряжённо преодолевает противоречия бытия, в обыденном прозревает вечное. Отсюда принципиальное неучастие в литературной суете и убеждённая вера поэта в миссию любви, связующей людей и народы. Оригинальные тексты приводятся по изданию: Ф. И. Тютчев. Полное собрание стихотворений. Ленинград: Советский писатель, 1987. Большинство переводов публикуется впервые. Переводы З. Коцич перепечатаны из книги: Ф. Тютчев. Песме. Београд: Време књиге, 1994.

О аутору

Фјодор Иванович Тјутчев (1803-1873) – руски поета и публициста. Песник дубоко тајанствених стихијних заноса душе и продуктовљене саосећајне страдалничке мисли, устремљене у бескрајност свемира. Он узнемирено сазнаје брзу пролазност и варљивост свега земаљског, упорно савлађује противречност живота, у свакодневном назире вечно. Због тога принципијално не учествује у књижевној суети и тврдо верује у мисију љубави, која сједињава људе и народе. Изворни текстови су узети из целокупног издања поезије: Ф. И. Тютчев. Полное собрание стихотворений. Ленинград: Советский писатель, 1987. Већи део превода објављује се први пут. Преводи З. Коцић прештампани су из књиге: Ф. Тјутчев. Песме. Београд: Време књиге, 1994.

Содержание

Проблеск.....	6
Весенняя гроза	8
Летний вечер.....	8
Бессонница.....	10
Утро в горах.....	12
Снежные горы	12
Сны	14
«Ещё шумел весёлый день...»	14
Последний катаклизм.....	16
Безумие.....	16
Странник.....	18
«Как над горячею золой...»	18
Цицерон	20
Весенние воды	20
Silentium!.....	22
«Душа хотела б быть звездой...»	22
«Песок сыпучий по колени...»	24
«О чём ты воешь, ветер ночной?...»	24
«Как дочь родную на закланье...»	26
Problème	28
«Я лютеран люблю богослуженье...»	28
«И гроб опущен уж в могилу...»	30
«С поляны коршун поднялся...»	30
«Какое дикое ущелье!..»	32
«Из края в край, из града в град...»	32
«Зима не даром злится...»	34
Фонтан	36
«Не то, что мните вы, природа...»	36
«И чувства нет в твоих очах...»	40
29-е января 1837.....	40
«Nous avons pu tous deux, fatigués du voyage...»	42
День и ночь.....	42
К Ганке	44
Épître à l'Apôtre.....	46
«Que l'homme est peu réel, qu'aisément il s'efface!..»	48
Колумб	48
«Un ciel lourd que la nuit bien avant l'heure assiege...»	50
«Не знаешь, что лестней для мудрости людской...»	50
«Как дымный столп светлеет в вышине!..»	50
«Когда в кругу убийственных забот...»	50

«Слёзы людские, о слёзы людские..»	52
«Comme en aimant le cœur devient pusillanime..»	52
«Святая ночь на небосклон взошла..»	54
«Уж третий год беснуются языки..»	54
«Пошли, Господь, свою отраду..»	56
«Не рассуждай, не хлопочи!..»	56
«Vous, dont on voit briller, dans les nuits azurées..»	58
«Обвеян вещею дремотой..»	58
Два голоса	60
Графине Е. П. Ростопчиной («Как под сугробом снежным лени..»)	60
«Смотри, как на речном просторе..»	64
«Чему молилась ты с любовью..»	64
«О, как убийственно мы любим..»	66
«Des premiers ans de votre vie..»	68
Наш век	70
«В разлуке есть высокое значение..»	70
«Ты, волна моя морская..»	70
Последняя любовь	72
«Увы, что нашего незнанья..»	74
«Теперь тебе не до стихов..»	74
Эти бедные селенья..»	76
«О вещая душа моя!..»	76
«Молчи, прошу, не смей меня будить..»	78
Н<иколаю> П<авловичу> («Не Богу ты служил и не России..»)	78
«Всё, что сберечь мне удалось..»	78
«Над этой тёмною толпой..»	80
«Есть в осени первоначальной..»	80
«В часы, когда бывает..»	82
«Она сидела на полу..»	84
Успокоение	84
Е. Н. Анненковой («И в нашей жизни повседневной..»)	86
«Иным достался от природы..»	88
«Ужасный сон отяготел над нами..»	88
Его светлости князю А. А. Суворову	90
«О, этот Юг, о, эта Ницца!..»	92
«Когда на то нет Божьего согласия..»	92
«Как хорошо ты, о море ночное..»	94
«Певучесть есть в морских волнах..»	94
«Молчит сомнительно Восток..»	96
Накануне годовщины 4 августа 1864 г.	96
«Как неожиданно и ярко..»	98
«Ночное небо так угрюмо..»	98
«Нет дня, чтобы душа не ныла..»	100

«Когда сочувственно на наше слово...».....	100
Князю Суворову («Два разнородные стремленья...»)	100
«На гробовой его покров...».....	102
«Когда дряхлеющие силы...».....	102
«Умом Россию не понять...».....	104
«Ты долго ль будешь за туманом...».....	104
Дым.....	106
«”И дым отечества нам сладок и приятен!”...».....	108
Славянам [1] («Привет вам задушевный, братья...»).	108
Славянам [2] («Они кричат, они грозятся...»).	112
«Напрасный труд — нет, их не вразумишь...».....	114
«Lorsqu’un noble prince, en ces jours de démence...».....	116
«Как ни тяжёл последний час...».....	116
«Опять стою я над Невой...».....	116
Михаилу Петровичу Погодину.....	118
«Печати русской доброты...».....	118
«Нам не дано предугадать...».....	118
«Две силы есть — две роковые силы...».....	118
«Природа — Сфинкс. И тем она верней...».....	122
«Как нас ни угнетай разлука...».....	122
К. Б. («Я встретил вас — и всё былое...»)	124
Два единства.....	124
«Чему бы жизнь нас ни учила...».....	126
«Брат, столько лет сопутствовавший мне...».....	126
«Корабль в густом сыром тумане...».....	128
«От жизни той, что бушевала здесь...».....	128
«Мир и согласие между нас...».....	130
«Всё отнял у меня казнящий Бог...».....	130
[Французские стихотворения]. Перевод М. Кудинова.....	132
«Устали мы в пути, и оба на мгновение...».....	132
«Как зыбок человек! Имел он очертанья...».....	132
«Тяжёлый небосвод окутан ранней мглою...».....	132
«Как робко любящее сердце! Как с годами...».....	133
«Вам, изливающим из глубины ночной...».....	133
«Вверх по теченью вашей жизни...».....	133
«Христианский король перед всем белым светом...».....	134
Об авторе.....	136

Садржај

Проблесак. Превела З. Коцић.....	7
Пролећна бура. Превео В. Јагличић.....	9
Летње вече. Превео Љ. Симовић.....	9
Несаница. Превео В. Јагличић.....	11
Јутро у горама. Превео В. Јагличић.....	13
Снежне планине. Превео В. Јагличић.....	13
Снови. Превео Љ. Симовић.....	15
«Ведрину дана ноћ начиње...» Превео В. Јагличић.....	15
Последња катаклизма. Превео В. Јагличић.....	17
Људио. Превео В. Јагличић.....	17
Странац. Превео В. Јагличић.....	19
«Ко што над прахом врелим...» Превео В. Јагличић.....	19
Џицерон. Превео Љ. Симовић.....	21
Пролећне воде. Превео В. Јагличић.....	21
Silentium! Превео Љ. Симовић.....	23
«Душа би хтела звезда бити...» Превео В. Јагличић.....	23
«До колена је песак мени...» Превео В. Јагличић.....	25
«О чему урлаш, ветре моћан?...» Превео В. Јагличић.....	25
«Ко што на жртву кћи рођену...» Превео В. Јагличић.....	27
Problème. Превела З. Коцић.....	29
«Богослужење лутерана волим...» Превео В. Јагличић.....	29
«Већ је у раку сандук спуштен...» Превео В. Јагличић.....	31
«С поља је јастреб узлебдео...» Превео В. Јагличић.....	31
«Каква клисура: дивљи сан!...» Превео В. Јагличић.....	33
«С краја на крај, кроз село, град...» Превео В. Јагличић.....	33
«Не залуд зима прети...» Превео В. Јагличић.....	35
Фонтана. Превела З. Коцић.....	37
«Не мисли да знаш срж природе...» Превео В. Јагличић.....	37
«Ни осећања у очима ти...» Превео В. Јагличић.....	41
29. Јануара 1837. Превео В. Јагличић.....	41
«Обоје, сад, уморни од путева за нама...» Превео В. Јагличић.....	43
Дан и ноћ. Превео В. Јагличић.....	43
Ханки. Превео В. Јагличић.....	45
Eritre à l'Arôte. Превео В. Јагличић.....	47
«Лако нестане човек нестварни — куда се део?...» Превео В. Јагличић.....	49
Колумбо. Превео В. Јагличић.....	49
«Тешко небо у ноћи под опсадом маглине...» Превео В. Јагличић.....	51
«Ко се пред људском мудрошћу више прави фин...» Превео В. Јагличић.....	51
«Како стуб дима блиста на висини!...» Превела З. Коцић.....	51

«Кад окружени бригама и мраком...» Превео В. Јагличић.....	51
«Сузе људске, о сузе људске...» Превео В. Јагличић.....	53
«Како срце, кад воли, постаје малодушно...» Превео В. Јагличић.....	53
«Света ноћ небо цело већ обузе...» Превео В. Јагличић.....	55
«Већ три године бесне зли језици...» Превео В. Јагличић.....	55
«Подај, Господе, дар утехе...» Превео В. Јагличић.....	57
«Не расправљај, ни реч о том!..» Превео В. Јагличић.....	57
«Ви, које сјај у ноћи са азуром плетете...» Превео В. Јагличић.....	59
«Уз мудри дремеж, у лепоти...» Превео В. Јагличић.....	59
Два гласа. Превео В. Јагличић.....	61
Грофици Е. П. Раstopчиној («Ко под наносом снега њиве...»).	
Превео В. Јагличић.....	61
«Гледај, са реке, поред пута...» Превео В. Јагличић.....	65
«То чему си се молила...» Превео В. Јагличић.....	65
«Како волимо сажижуће...» Превео В. Јагличић.....	67
«Ране године ваше волим...» Превео В. Јагличић.....	69
Наш век Превео В. Јагличић.....	71
«У растајању вишег смисла има...» Превео В. Јагличић.....	71
«Ти, таласе мој са мора...» Превео В. Јагличић.....	71
Последња љубав. Превео В. Јагличић.....	73
«Ах, од незнања нашег света...» Превео В. Јагличић.....	75
«Сада ти није до стихова...» Превео В. Јагличић.....	75
«Ова сеоцад убога...» Превео В. Јагличић.....	77
«Душо, мудрошћу дарована...» Превео В. Јагличић.....	77
«Ћути, молим те, не разбуди мене...» Превео В. Јагличић.....	79
Н<иколају> П<авловичу> («Ни Русији, ни Богу не послужи...»).	
Превео В. Јагличић.....	79
«Све што у мени снаге се скупило...» Превео В. Јагличић.....	79
«Над овом руљом која ћути...» Превео В. Јагличић.....	81
«У тек почелој јесени постоји...» Превео В. Јагличић.....	81
«У тренима, кад бива...» Превео В. Јагличић.....	83
«Она је на поду седела...» Превео В. Јагличић.....	85
Смирење. Превео В. Јагличић.....	85
Е. Н. Ањенковој («И у животу нашем сивом...»).	
Превео В. Јагличић.....	87
«Други добише од природе...» Превео В. Јагличић.....	89
«Надви се страшан сан над нама свима...» Превео В. Јагличић.....	89
Његовој светости кнезу А. А. Суворову. Превео В. Јагличић.....	91
«О, овај Југ, о, ова Ница!..» Превео В. Јагличић.....	93
«Када пристанак сам Бог неће дати...» Превео В. Јагличић.....	93
«Како си лепо, о, ти, ноћно море...» Превео В. Јагличић.....	95
«Склад је у морским таласима...» Превео Љ. Симвић.....	95
«У сумњи ћути Исток цео...» Превео В. Јагличић.....	97

Уочи годишњице 4. августа 1864. Превео В. Јагличић.....	97
«Ненадно, ко сјај руке дуге...» Превео В. Јагличић.....	99
«Ноћни се скути неба стисли...» Превела З. Коцић.....	99
«Ни дана душа да не јечи...» Превео В. Јагличић.....	101
«Кад самилосно нашу реч упије...» Превео В. Јагличић.....	101
Кнезу Суворову («Уједињујеш два стремљења...»).	
Превео В. Јагличић.....	101
«Покровац гробни његов, данас...» Превео В. Јагличић.....	103
«Када снага слаби, и заmine...» Превео В. Јагличић.....	103
«Русију умом појмити нећеш...» Превео В. Јагличић.....	105
«Зар ћеш се дуго за маглином...» Превео В. Јагличић.....	105
Дим. Превео В. Јагличић.....	107
«”И дим је отечества сладак, и прија нама!”...» Превео В. Јагличић.....	109
Словенима [1] («Поздрав, Словени! Јер нас има...»).	
Превео В. Јагличић.....	109
Словенима [2] («Вичу, и сваки од њих прети...»). Превео В. Јагличић.....	113
«Труд залуд — нећеш њих да опаметиш...» Превео В. Јагличић.....	115
«Када принц племениги, у ове дане лудила...» Превео В. Јагличић.....	117
«Ма како био задњи час...» Превео В. Јагличић.....	117
«Над Невом опет тебе чекам...» Превео В. Јагличић.....	117
Михајлу Петровичу Погодину. Превео В. Јагличић.....	119
«Ћуд руске штампе што вам се уклања...» Превео В. Јагличић.....	119
«Познања трен нам није дат...» Превео В. Јагличић.....	119
«Две силе има — две судбинске снаге...» Превео В. Јагличић.....	119
«Природа — сфинкс је. И тим сигурније...» Превео В. Јагличић.....	123
«Растанак боли — шта је ту је...» Превео В. Јагличић.....	123
К. Б. («Срео сам вас — и прошлост сва...»). Превео В. Јагличић.....	125
Два јединства. Превео В. Јагличић.....	125
«Ма чему учи живот груби...» Превео В. Јагличић.....	127
«Брате, сапутниче кроз време једини...» Превео В. Јагличић.....	127
«Брод је у магли влажној, густој...» Превео В. Јагличић.....	129
«Од тог живота што овде хучаше...» Превео В. Јагличић.....	129
«Слогу и мир да прославимо...» Превео В. Јагличић.....	131
«Све ми одузе, казном, Бог оholи...» Превео В. Јагличић.....	131
О аутору.....	136

Издательство »ВАХАЗАР« (Москва)

СРПСКО-РУСКА ПОЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Радован Караџић | Радован Караджич
ВСЕОСЕНЬ · СВЕЈЕСЕН

Витомир Николић | Витомир Николич
РЕКВИЕМ ДЛЯ СКИТАЛЬЦА · РЕКВИЈЕМ ЗА СКИТАЧА

Бранислав Црнчевић | Бранислав Црнчевич
ОБЕТОВАННЫЙ СВЕТ · ОБЕЋАНИ СВЕТ

Ђорђо Сладоје | Џорџо Сладоје
ПРИВЫКАНИЕ · ПРИВИКАВАЊЕ
К БУДУЩЕМУ НА БУДУЋНОСТ

Благоје Баковић | Благое Бакович
ПО ЛЕГКОЙ ЛАЗУРИ · НИЗ ЛАКУ ПЛАВЕТ

Рајко Петров Ного | Райко Петров-Ного
ТАЙНЫЕ ЗНАКИ · ТАЈНИ ЗНАЦИ

Љубица Милетић | Любица Милетич
ГОЛОС НЕПОСТИЖИМЫЙ · ЗАУМНИ ГЛАС

Стеван Раичковић | Стеван Раичкович
ДВЕРИ В НОЧЬ ОТВОРИ · ОТВОРИ У НОЋ ВРАТА

Мирјана Булатовић | Мирьяна Булатович
СКРЕПЫ · СПОНЕ

СЕРБСКО-РУССКАЯ ПОЭТИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

Издавачка кућа »ИГАМ« (Београд)

<http://www.igam.co.rs>

Издательство »ВАХАЗАР« (Москва)

СРПСКО-РУСКИ КРУГ

литературно-художественный альманах

СЕРБСКО-РУССКИЙ КРУГ

књижевно-уметнички алманах

2010/2011

ИЗ СРПСКОГ ЕПА

ПОЭЗИЈА Фёдора Тютчева, Јована Јовановића Змаја,
Алексе Шантића, Матије Бећковића, Душана Радовића,
Валерия Латынина, на Дафинка Станева
ПРОЗА Иве Андрића ДРАМА Радована Караџића
ОЧЕРКИ Предрага Пипера, Љубинка Раденковића

2011/2012

РУССКИЕ БЫЛИНЫ

ПОЭЗИЈА Александра Блока, Владислава Петковића Диса,
Максима Багдановича, Драгана Лукића, Андрея Голова
ПРОЗА Радоја Домановића ДРАМА Бранислава Црнчевића
ОЧЕРКИ Александра Осмоловского, Радмила Маројевића

srb-rus-krug@narod.ru

Издавачка кућа »ИГАМ« (Београд)

<http://www.igam.co.rs>